

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**KOMENTOVANÝ PŘEKLAD VYBRANÝCH
PUBLICISTICKÝCH TEXTŮ Z DÍLA
W. BAUMANNA**

Pavla Ryjáčková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra germanistiky a slavistiky

Studijní program Filologie

Studijní obor Cizí jazyky pro komerční praxi

Kombinace angličtina – němčina

Bakalářská práce

**KOMENTOVANÝ PŘEKLAD VYBRANÝCH
PUBLICISTICKÝCH TEXTŮ Z DÍLA
W. BAUMANNA**

Pavla Ryjáčková

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Königsmarková, Ph.D.

Katedra germanistiky a slavistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

.....

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Andree Königsmarkové, Ph.D. i panu doc. Dr. Winfriedu Baumannovi jakožto autorovi výchozích textů za jeho korektury k navrhovaným překladům.

Ráda bych také poděkovala svému blízkému okolí za jeho podporu při sestavování této bakalářské práce a za užitečné připomínky při tvorbě konkrétních překladů.

Obsah

1. ÚVOD	7
2. TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1 O překladu.....	9
2.2 Teorie překladatelského procesu.....	10
2.3 Druhy překladu.....	11
2.4 Překladatel a jeho činnost.....	12
2.5 Překládání titulů	14
2.6 Publicistický styl.....	16
2.6.1 Fejeton	17
3. PŘEKLAD VYBRANÝCH TITULŮ	19
3.1 Jak Hans konečně něco pochopil	19
3.2 Zaměřeno na Danu	21
3.3 Strč prst skrz krk!	23
3.4 První pokus na Špičáku.....	24
3.5 Bavor v Království českém	25
4. GLOSÁŘ	28
5. MAKROANALÝZA TEXTU	33
5.1 Bavorské tradice.....	34
5.1.1 Jódlování.....	34
5.1.2 Schuhplatteln	35
5.1.3 Fingerhakeln	36
5.1.4 Maßkrugstemmen	36
6. MIKROANALÝZA TEXTU	38
6.1 Slovo­tvorná rovina.....	38
6.1.1 Odvozeniny.....	38
6.1.2 Složeniny	38
6.2 Syntaktická rovina.....	39
6.3 Tvaroslovná rovina.....	40
6.4 Lexikální rovina	41
6.4.1 Termíny	41
6.4.2 Geografické názvy.....	42

6.4.3	Expresivní výrazy	43
6.4.4	Reálie	44
6.5	Stylistická rovina.....	44
6.6	Překlad vybraných titulů	46
7.	ZÁVĚR	47
8.	RESUMÉ	49
9.	PRAMENY A LITERATURA	51
10.	PŘÍLOHY	54

1. ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je vytvoření českého komentovaného překladu a kontrastivní analýzy vybraných publicistických textů z díla W. Baumanna.

Práce se dělí na tři hlavní části: jednu teoretickou část, a dvě praktické části – překlad vybraných textů a komentář, který je dále rozdělen na makro a mikroanalýzu textů. Teoretickou část tvoří šest podkapitol, z nichž dvě pojednávají obecně o teorii překladu, a to o kořenech překladatelské činnosti, samotném pojmu *překlad* i o teoriích překladatelského procesu. Zahrnuty jsou dále druhy překladu, překladatel a jeho činnost a překládání titulů. V podkapitole o překladateli a jeho činnosti budou představeny vlastnosti, které by měl ideální překladatel mít, včetně důležitých překladatelských kompetencí, postupů a kritérií, kterými by se měl při své činnosti řídit. Podkapitola o překládání titulů je teoretickým podložím k praktickému překladu titulů vybraných textů. Vybrané texty stojí na pomezí umělecké literatury a publicistiky, a právě publicistickému stylu je věnována poslední podkapitola teoretické části spolu s žánrem, který jazykově i stylisticky utvářel vybrané texty – fejetonem.

Základem praktické části jsou samotné návrhy překladů pěti vybraných publicistických textů, které byly vybrány z monografie W. Baumanna a L. Matuškové *Von der Wissenschaft zum literarischen Text* a které původně vycházely v regionálním denním tisku. Po přečtení všech textů obsažených v uvedené monografii se autorka rozhodla pro překlad následujících německých textů: *Als Hans endlich was mitkriegte*, *Und immer wieder nur Dana*, *Strč prst skrz krk!*, *Der erste Versuch am Spitzberg* a textu s názvem *Ein Bayer im Königreich Böhmen*. Všemi zvolenými texty o rozsahu jedné až dvou stran se prolíná tematika česko-německých vztahů.

Závěrečná hlavní část je zaměřena na komentář k překládaným textům. První část komentáře představí makroanalýzu textů, která poskytne jak základní informace o publikaci, ze které byly texty převzaty a o autorovi textů, tak i souhrnné informace o vybraných textech. Součástí makroanalýzy je i podkapitola o bavorských tradicích, která přibližuje tradice, které se objevují v posledním překládaném textu. Jejich uvedením si autorka klade za cíl bližší porozumění daným reáliím. V mikroanalýze se autorka zaměří na komentář z hlediska roviny slovtvorné, syntaktické, tvaroslovné, lexikální a stylistické. Poslední část mikroanalýzy je praktickým představením volby překladu vybraných titulů. Ve všech rovinách, které budou komentovány, budou ke všem skupinám jevů uvedeny relevantní příklady z překládaných textů spolu s navrhovanými překlady, jejichž volbu se autorka pokusí blíže objasnit. Problematické v rámci slovtvorby by mohly být složeniny, v německém jazyce na rozdíl od českého jazyka velmi častý jev. Obsáhlou rovinu by mohla zastupovat rovina lexikální s expresivními

výrazy, pro překlad často problematickými, a reáliemi. Jelikož jsou jak publicistický styl, tak i styl umělecký styly kreativními, předpokládá autorka, že právě kreativitou (tendencí aktualizovat významy, vytvářet nové výrazy apod.) si bude muset během překládání několikrát vypomoci především při překladu slovních hříček.

Součástí práce jsou i dva německo-české glosáře, do nichž bude zahrnuta vybraná slovní zásoba ze všech textů. Vybrána bude především taková slovní zásoba, u níž bude v procesu překladu zjištěno, že byla překladatelskou výzvou. V prvním glosáři se budou vyskytovat původně víceslovné kolokace a fráze, zatímco druhý glosář bude obsahovat slovní zásobu, kterou v německém jazyce tvoří jednoslovné výrazy, v tomto případě substantiva.

Před samotným překladem vybraných textů bude nutno seznámit se s literaturou zabývající se překladem a jeho teorií, aby bylo možné poučeně využívat překladatelských metod a postupů. Za důležité autorka považuje také četbu dvojjazyčné literatury, ze které se bude moci při svých překladech poučit. Autorka předpokládá, že takto nabytá teorie jí ve spojitosti s praxí pomůže v rozvoji potřebných překladatelských kompetencí.

Práce na překladech bude několikafázová, od seznámení s texty, rešerše konkrétních lexémů i související tematiky, hrubého překladu, neustálého vylepšování až po závěrečný translát.

Konkrétní téma práce bylo mimo jiné zvoleno na doporučení, ale také z důvodu možnosti tvůrčí práce, rozvoje překladatelských schopností i z důvodu tématu česko-německých vztahů, které jsou v textech W. Baumanna s nadsázkou líčeny.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 O překladu

Překladačská činnost má velmi hluboké kořeny. Písemné doklady o překladu jsou téměř tak staré jako samotné písmo a pocházejí již ze 3. tisíciletí př. Kristem. V několika jazycích vydával své edikty na začátku 2. tisíciletí i babylonský král Chammurapi. Překlad představoval součást praktického života, užitečnost různých tlumočnicků a překladatelů při dobývání cizích území byla nesporná. Po přeložení Bible do latiny byl překlad ještě více uznávaným a Bible se stala základním ideologickým dokumentem středověku¹.

V současných jazycích je běžné terminologické rozlišení překladu ústního od překladu písemného. Tento rozdíl lze ukázat na následujících příkladech: česky *překlad* x *tlumočení*, německy *Übersetzung* x *Dolmetschen*, anglicky *translation* x *interpreting*. Český výraz *tlumočení* však může být matoucí, jelikož kromě ústního překladu může znamenat i výklad (interpretaci)².

Autorka si všímá různorodých definicí překladu a jeho procesu v několika zdrojích. Jako jednoho zástupce lze jmenovat knihu *Překlad jako kreativní proces* (2009), ve které Z. Fišer popisuje překlad jako „cílový text vytvořený překladatelem (autorem překladu) v jazyce cílové neboli přijímací kultury, který je odlišný od jazyka originálu, ve kterém byl výchozí text napsán.“ Dalším stěžejním znakem překladu je jeho písemná fixace, obvykle na obou stranách komunikační situace³.

Dle *Slovníku spisovného jazyka českého* (1989) má slovo překlad především 2 významy:

- 1.) význam převedení, přetlumočení (textu) do jiného jazyka
- 2.) význam literárního díla přeloženého do jiného jazyka⁴

Slovo *překlad* tedy představuje dva významové odstíny – procesuální a resultativní. Za prvé se tedy jedná o proces děje (samotné překládání) a ve druhém případě se jedná o výsledek překladu (hotový, napsaný překlad). Rozdíl v užití se dá nejlépe poznat ve vhodném kontextu, např. ve spojeních: *proces překladu*, *při překladu* a naproti tomu může stát vyjádření *Saudkův překlad Hamleta*⁵. Obecně lze říct, že starší teorie překlady

---

¹ Vilikovský 2002: 9-10

² Kufnerová 1994: 103

³ Fišer 2009: 15

⁴ Havránek 1989: 559

⁵ Kufnerová 1994: 96

vesměs zkoumaly a hodnotily jako produkty, zatímco moderní přístupy kladou větší důraz na překlad jako proces, který vede ke konečnému produktu⁶.

2.2 Teorie překladatelského procesu

Teoretické myšlení o překladu se kupodivu začalo rozvíjet až poměrně pozdě. Systematičtější přístup se objevil až v souvislosti s rozvojem jazykovědy v 19. století⁷. Jako nejprínosnější hledisko v rámci teorie překladu je vnímáno hledisko funkční, které se věnuje tomu, jaké sdělovací funkce mají jednotlivé složky jazyka, a u kterých sdělovacích prostředků ve vlastním jazyce platí stejná funkce. Dle jednoho ze zakladatelů Pražského lingvistického kroužku, Viléma Mathesiuse, jde o vzbuzení stejného uměleckého účinku i za pomoci literárních prostředků odlišných od výchozího textu⁸.

Další přínosnou teorií z hlediska překladu je **Malinowského kontextová teorie**. Ta vyšla z problému interpretace melanéské kultury britskému čtenáři. Zde by byl doslovný překlad nesrozumitelný. Volný překlad by sice srozumitelný byl, ale čtenář by neměl šanci poznat danou kulturu, a tak tento problém nejlépe řeší překlad s komentářem, který pomáhá s porozuměním kultury výchozího jazyka⁹.

Britský teoretik **Newmark** ustanovil termín **komunikativní překlad**, proti kterému staví **překlad sémantický**. Ten se na rozdíl od překladu komunikativního snaží předat kontextový význam originálu co nejpřesněji. Je tedy složitější, detailnější a více než autorův záměr sleduje jeho myšlenkové pochody, čímž tíhne k tzv. overtranslation, která si pro přiblížení se významu přidává informace. U komunikativního překladu jde o tzv. undertranslation, která používá jasnější, jednodušší a obecnější výrazy ve složitějších pasážích. Ve skutečnosti se v každém překladu vyskytují oba jevy, jde jen o to, v jaké míře¹⁰.

Dnes se překlad sleduje nejen z hlediska lingvistického a literárněvědného, ale především z hlediska komunikativního, sémiotického (např. faktor času, prostoru), psychologického (vliv jazyka a stylu výchozího textu na překladatelovy psychické procesy) a kulturně antropologického (při sledování přeložitelnosti a nepřeložitelnosti). Z pohledu teorie komunikace se přeložený text nestuduje jen v kontextu domácí literatury a kultury, ale i v širších kontextech meziliterárních a mezikulturních, jelikož se estetické normy cizí a domácí literatury mohou lišit¹¹.

---

⁶ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 27

⁷ Vilikovský 2002: 9

⁸ Levý 1998: 26-27

⁹ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 8

¹⁰ *Ibid.*: 10

¹¹ Kufnerová 1994: 8-9

Po teorii překladu považuje autorka za vhodné zmínit i různé druhy překladu a roli této skutečnosti při překládání.

2.3 Druhy překladu

Ruský lingvista Jakobson rozlišuje tři druhy překladu:

- **intralingvální (vnitrojazykový) překlad** reprodukuje slovní znaky pomocí jiných znaků v rámci téhož jazyka, patří k němu např. „překlad“ mezi různými nářečími jednoho jazyka;
- **intersemiotický překlad (transmutace)** reprodukuje slovní znaky zachycené jedním znakovým systémem prostředky jiného znakového systému, např. jazyk počítačů, vzorce;
- **interlingvální (mezijazykový) překlad** – tedy vlastní překlad, reprodukuje slovní znaky jednoho jazykového systému prostředky jiného jazyka¹².

E. A. Nida (1964) dělí překlady dle ekvivalence formální – překlady orientované na formu, zaměřené zcela na výchozí jazyk; a dle ekvivalence dynamické – překlady orientované na význam a na dosažení stejného komunikačního efektu na čtenáře¹³.

Mezijazykový překlad lze rozdělit na čtyři další typy, z nichž se první dva dají přiřadit k typům orientovaným na formu textu a zbylé dva k typům orientovaným zejména na význam:

- **interlineární překlad** bývá považován za extrémní příklad doslovného překladu. Nebere v potaz gramatický systém cílového jazyka, ponechává jen specifickou lingvistickou informaci. V případě, že překládáme ze dvou blízkých příbuzných jazyků, může být i tento typ překladu dobře srozumitelný, jelikož jejich obecné gramatické struktury a pravidla mohou být velmi podobné či dokonce totožné;
- **doslovný překlad** (v laické veřejnosti často označován jako „otrocký“) je převedením lexikálních jednotek bez ohledu na jejich kontext (tj. bez ohledu na ustálené kolokace, idiomy atd.). Na druhou stranu respektuje gramatický systém cílového jazyka, a tak může být výsledný text gramaticky správný, ale vybrané lexikální jednotky nezní přirozeně, ba naopak cize;
- **komunikativní překlad** je úzce spojen s pragmatickým aspektem překladu, povinně je dodržován při překládání konvenčních formulí (např. pozdravů a přání), veřejných nápisů, přísloví, idiomů atd¹⁴.

---

¹² Vilikovský 2002: 24-25

¹³ Hrdlička 2003: 19

¹⁴ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 16-17

Cílem každého překladu by měla být reprodukce informace, kterou vyjadřují jazykové prvky výchozího jazyka, ve vztahu k objektivní realitě. Objekt překladu však nepředstavují tyto prvky, ale oznámení jako celek. Překlad má ten samý význam jako původní text, jestliže plní stejnou funkci s ohledem na komunikační situaci¹⁵. K těmto kritériím se pojí poslední zmíněný typ překladu – překlad komunikativní. Tento typ překladu nezní jako překlad, ale jako původní dílo. Ve skutečnosti bývají ve výsledných překladech v určité míře zastoupeny všechny uvedené typy překladu. Výjimku může tvořit interlineární překlad, který není v běžných textech natolik zastoupen¹⁶.

2.4 Překladatel a jeho činnost

Z. Fišer (2009) rozumí pod pojmem překladatele osobu, která se zabývá překládáním textu z výchozího do cílového jazyka. Autorem překladu bývá nejčastěji profesionální překladatel. Na tuto činnost bývá zpravidla školený, ať již institucionálně vysokoškolským studiem překladatelství, anebo jako autodidakt – samouk. Nemusí se tedy jednat o profesionála, ale i o laika nebo studenta. Překládáním odborných textů se často zabývají také specialisté z různých oborů, pro které není překladatelství hlavní profesí. Ti zodpovědní proto vyhledávají také konzultace s jazykovými odborníky¹⁷.

Aby byl překladatel schopen vyřešit složité situace, které při překladu nastanou, musí mít určité znalosti a dovednosti, které dokáže aplikovat¹⁸. Obecně by měl překladatel znát jak jazyk do kterého překládá, tak i jazyk, ze kterého překládá, a rozumět věcnému obsahu překládaného textu¹⁹. Za předpokladu, že cílovým jazykem překladatele je jeho mateřština, se dají stanovit následující vlastnosti, které by ideální překladatel měl mít²⁰.

Dle Krijtové (1996) je překladatel především náruživým čtenářem v cílovém jazyce a pilným čtenářem v jazyce výchozím. Krom toho by měl být i pozorným posluchačem v obou jazycích²¹. Z toho můžeme odvodit, že největší samozřejmostí je překladatelova **jazyková kompetence** v cizím i mateřském jazyce. K této kompetenci se v praxi přidávají i speciální jazykové znalosti odborného stylu dané oblasti, o které výchozí texty pojednávají. Překladatel by měl odbornému textu rozumět alespoň do té míry, aby jej byl schopen interpretovat a stylově vhodně formulovat v cílovém jazyce²².

---

¹⁵ Viličkovský 2002: 21-22

¹⁶ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 17

¹⁷ Fišer 2009: 28-29

¹⁸ *Ibid.*: 29-30

¹⁹ Levý 1998: 17

²⁰ Fišer 2009: 37

²¹ Krijtová 1996: 12

²² Fišer 2009: 37

Úspěch překladatele je podmíněn i dalšími kompetencemi, ke kterým patří i **sociálně-organizační kompetence** nebo **kompetence řešeršní**. Ta představuje zdatnost, s jakou je překladatel schopen využívat dostupné zdroje informací pro svou práci jako jsou slovníky, média, odborná a umělecká literatura nebo i konzultanti z dané oblasti. Kompetenci sociálně-organizační lze označit jako schopnost zorganizovat si vlastní práci²³.

V popředí překladatelské role stojí i překonávání mezikulturních bariér, které se objevuje v jednotlivých řešeních ve všech plánech jazyka²⁴. Pro přeložení těchto odlišností je zapotřebí být si vědom toho, jak věci v dané kultuře fungují, a umět tyto poznatky vhodně využít. To se nelze naučit jinak než soustavným vzděláváním a praxí. Při té se překladatel učí nejen vnímat souvislosti z hlediska výchozí i přijímací kultury, ale i to, jak v konkrétní překladové situaci zjištěné rozdíly překlenout. Tato schopnost se označuje jako tzv. **kulturní kompetence**²⁵. Současná teorie překladu klade na zachování národních a historických specifik originálu stále větší důraz. Problematický je fakt, že tato specifika nejsou žádnou uchopitelnou, viditelnou složkou, ale představují kvalitu, která se projevuje jak ve volbě jazykového materiálu, tak i ve formě a obsahu díla²⁶.

K dalším kompetencím překladatele patří i **strategická kompetence**, kterou translatoložka E. Gromová považuje za nejvýznamnější překladatelskou kompetenci. Překladatel se díky ní dokáže zodpovědně rozhodnout a umí zdůvodnit zvolené postupy konkrétního řešení překladu²⁷.

Vedle těchto vlastností doplňují model ideálního překladatele i vlastnosti jako vytrvalost, kritičnost, originalita, samostatnost, čínorodost nebo schopnost reflektivity ve vztahu ke skutečnosti²⁸.

Pokud má být překlad adekvátní výchozímu textu, musí překladatel zároveň splnit několik podmínek. Měl by myslet na to, že pokud má být překlad zdařilý, nesmí čtenář vnímat jeho řadu dilemat a rozhodnutí. Podstatou dobrého překladu je, že ho čtenáři nevnímají jako překlad, ale jako původní dílo vytvořené v daném jazyce. Zdařilý překlad tedy musí splňovat nejméně tři základní podmínky:

1.) jazykový projev působí v cílovém jazyce naprosto přirozeně

2.) výsledný text má v cílovém jazyce stejný význam (či význam, který se totožnosti nejvíce blíží) jako v jazyce výchozím a působí na čtenáře stejně, jako působil text výchozí na čtenáře ve výchozím jazyce

---

²³ Fišer 2009: 42

²⁴ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 7

²⁵ Fišer 2009: 43-44

²⁶ Levý 1998: 119

²⁷ Fišer 2009: 44-45

²⁸ *Ibid.*: 45

3.) cílový text si zachovává dynamiku výchozího projevu, tedy vyvolává stejnou reakci, která byla zamýšlena i v textu výchozím²⁹

Od osobnosti překladatele, jeho kompetencí a zásad se již autorka dostává k samotné práci překladatele.

Při samotném překládání si musí překladatel nejprve ujasnit smysl celého textu i většiny jeho dílčích složek. Poté za jednotlivé informační celky výchozího jazyka dosazuje ekvivalenty v cílovém jazyce. Při překládání musí brát zřetel na základní znalosti čtenáře, jemuž je text určen, stejně tak i na pochopení celkového smyslu textu z daných výrazů. Měl by si tak stále klást otázku, zda bude jeho formulace přeloženého textu čtenáři srozumitelná. Během překladatelovy práce často nastanou situace, kdy musí pro dosažení srozumitelnosti něco dodat, okomentovat či modifikovat. Porovnáváním svých znalostí s předpokládanými znalostmi čtenáře se může dostat ke třem různým případům:

1. formulace je jasná jak mně, tak čtenáři;
2. formulace je jasná mně, ale nemusí být jasná čtenáři;
3. formulace není jasná mně, tím spíše ji nepochopí ani čtenář; je třeba doplnit, precizovat³⁰.

Právě jasnost je jedním ze tří základních požadavků na překlad. Mezi další dva se řadí přesnost (shoda propozičního významu) a přirozenost (volba formy, která odpovídá charakteru cílového jazyka)³¹.

2.5 Překládání titulů

Z. Fišer označuje titul díla ve své knize *Překlad jako kreativní proces* (2009) jako „maják, jímž na sebe kniha upozorňuje a přitahuje pozornost“³².

Již samotný titul díla tedy hraje při překládání významnou roli. Může zároveň představovat překladatelský problém, pokud se jedná o titul, ve kterém je explicitně naznačena žánrová charakteristika díla v rozporu s obsahem textu, nebo kde je spojena s reáliemi daného prostředí. Někdy bývá žánrové označení díla vyjádřeno i v podtitulu, což může sloužit ke snadnější orientaci čtenářů i knihovníků. Dnes se ale především u krásné literatury od tohoto postupu upouští, vědomě se porušuje žánrová charakteristika, nedodrží se literární žánr, ani slohový útvar, který autor uvádí v titulu nebo v podtitulu. Záměrné zmatení čtenáře je součástí autorovy strategie³³.

---

²⁹ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 14-15

³⁰ Kufnerová 1994: 14

³¹ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 18

³² Fišer 2009: 124

³³ *Ibid.*: 120-121

Levý (1998) rozlišuje dva typy knižních titulů:

1.) **Název popisný, čistě sdělovací** – prozrazuje téma knihy většinou tím způsobem, že přímo do názvu titulu zasadí jméno hlavní postavy nebo i literární druh. Jde o typ historicky starší, a i když se objevuje i v moderní literatuře, jen výjimečně se dnes v tomto typu názvu uvádí literární druh. Tematické označení zde překladatelé v zásadě zachovávají, delší názvy lze zkrátit.

2.) **Název symbolizující, zkratkový** – předznamenává obsah nebo atmosféru díla pomocí zkratky, typizujícího symbolu, který však nepředstavuje popis, ale obraznou transpozici tématu. Tento typ názvů se začal vyvíjet s rozvojem kapitalismu, pro který je literatura zbožím a název reklamou³⁴.

Ke změně či úpravě titulu vedou často překladatele rozdíly ve společenském vědomí, ve znalosti reálií. Zde si překladatel vypomůže interpretací vyplývající z obsahu celého díla do českého znění. Tyto úpravy mohou být ale motivovány i překladatelovou nebo nakladatelovou touhou poskytnout čtenáři větší nebo přesnější informaci³⁵. V úvahu připadají i jazyková novotvoření a neologismy všech možných spojení, i když se mnohá můžou projevit jako nefunkční³⁶. Vysvětlování či opis se objevují jen zřídka proto, že rozvedení názvu by porušilo jeho základní stavební zákonitosti. Problematické může být zobecnování výrazu nebo naopak hledání jedinečného vyjádření, jelikož právě konkrétnost a výraznost tvoří základní stavební požadavky názvu. Zároveň je však nutno zachovat nejen význam obsahu, ale i stylistické zabarvení. Výraznost je u názvu díla bezpochyby hlavním estetickým záměrem a je i důležitým faktorem pro obchodní úspěch celé knihy. Překladatel by se však neměl touhou po výraznosti a originalitě strhnout a zkreslit tím původní název³⁷.

Problematické mohou být i překlady titulů obsahujících osobní jméno. V soudobých překladech se poté ojediněle volí úprava názvu obsahujícího osobní jméno, nebo jeho úplná změna. Ke změně může dojít i když je jméno dobře známe, a to z důvodu jazykových problémů s přechylováním a skloňováním cizích jmen v češtině³⁸.

Závěrem lze shrnout, že současný literární překlad co nejvíce respektuje původní znění titulu díla a jeho svévolné úpravy a změny jsou jen ojedinělé³⁹.

---

³⁴ Levý 1998: 153-155

³⁵ Kufnerová 1994: 151-152

³⁶ Fišer 2009: 122

³⁷ Levý 1998: 158-159

³⁸ Kufnerová 1994: 150-151

³⁹ *Ibid.*: 152

2.6 Publicistický styl

Jedním z funkčních stylů, který stojí na pomezí mezi stylem vědeckým, odborným a mezi stylem uměleckým, literárním, je styl publicistický. Souvislost s vědeckým stylem spočívá především v logické stavbě a výskytu termínů. S uměleckým stylem ho pojí citově zabarvená slova a obrazné vyjadřování. U tohoto stylu hraje důležitou roli estetická informace⁴⁰.

Kromě novin a časopisů se uplatňuje také v rozhlase, televizi apod. Pro sféru hromadných sdělovacích prostředků a příslušných textů používá česká stylistická terminologie jak označení publicistika, tak i žurnalistika. Publicistika se zároveň může vymezovat jako součást žurnalistiky s funkcí získávací a žurnalistika jako synonymum k novinářství s funkcí informativní⁴¹.

Publicistický styl se jako styl věcné komunikace dělí se na žánry:

- a) zpravodajské (např. zpráva, interview, poznámka)
- b) analytické (např. úvodník, komentář, recenze)
- c) beletristické (např. reportáž, fejeton, sloupek)⁴²

Podstatou tohoto stylu je již zmíněná funkce informativní a funkce persvazivní, ovlivňovací. Persvazivní prostředky se nacházejí mezi jazykovými výrazovými prostředky, při stylizaci a také při kompozici textů. Spočívají již v samotném tématu i jeho pojetí. Publicistika je určena pro širší veřejnost, proto by měla být schopna výstižně a co nejúčinněji informovat čtenáře různého společenského postavení i věku. Důležitým faktorem je také srozumitelnost a jednoznačnost⁴³.

Forma publicistických projevů ovlivňuje užití jazykové prostředky. Z hlediska lexikální stránky se v publicistických textech objevuje maximum substantiv, publicistický styl je tedy stylem nominálním. Opakování slov je zde však minimální. Každá nová informace přináší do publicistického projevu určité obohacení z hlediska lexikální stránky⁴⁴. Útvary publicistického stylu užívají lexikální prostředky, které pojmenovávají přesně, ale zároveň všeobecně srozumitelně. Neužívají se ani úzce specifické termíny. Pokud se nějaké termíny objeví, převládají především termíny politické, obecně srozumitelné (*studená válka, kolektivní bezpečnost* atd.). Hojně se využívají hodnotící prostředky (*významné okolnosti, pozoruhodné výsledky*) a nechybějí ani číslovky, zkratky, značky,

---

⁴⁰ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 134

⁴¹ Čechová/Krčmová/Minářová 2008: 244

⁴² Müllerová 1989: 20

⁴³ Čechová/Krčmová/Minářová 2008: 245-246

⁴⁴ Müllerová 1989: 43-44

vlastní jména a názvy. K základním rysům publicistického stylu patří také vyjadřování v 1. osobě plurálu, které má podpořit užší styk s čtenářem⁴⁵.

V jazyce publicistického stylu se projevuje tzv. aktualizace, která se snaží o oživení vyjadřování. Aktualizovaná pojmenování po čase ztrácí svou původní účinnost a mění se v automatizovaná vyjádření. I z těch se ale po čase mohou stát vyjádření charakteru klišé. K aktualizovaným pojmenováním řadíme: nejrůznější frazeologické obraty jako např. *má na svém kontě několik set kilometrů bez nehody*; současná obrazná pojmenování jako např. *prorazit led ve vývoji vztahů*; nebo výrazy expresivní a emocionální např. *metro pod lupou*⁴⁶.

2.6.1 Fejeton

Fejeton je vtipný a duchaplný žánr publicistického stylu, který pojednává o aktuálních událostech často z každodenního života⁴⁷. Není to však žánr čistě publicistický, ale balancuje na pomezí publicistiky a umělecké literatury⁴⁸. Celkové vyznění fejetonu bývá humorné a nadlehčené. Nepřímo a nenápadně vyjadřuje osobní názor autora na dané téma⁴⁹. Utváří ho totiž i autorovy znalosti, zkušenosti, vzdělání a často i jeho povaha. Při psaní fejetonu je výhodou i autorův smysl pro humor. Kromě poučení by měl být čtenář i pobaven a rozptýlen. Čtenářova přítomnost bývá umocňována tím, že ho autor osloví a požaduje po něm určitý souhlas nebo minimálně účast. Záleží ale na čtenáři, zda autorovy myšlenky přijme⁵⁰.

Jde o slohový útvar kratšího rozsahu s lehkou stylistickou formou, při kterém autor často využívá satiry či ironie ke komentáři vybraných dobových událostí. Pro humorné vyznění jsou typické i komické výrazy nebo slovní hříčky. Autor fejetonu se většinou zabírá jedním faktem, který ale popisuje s jistou sarkastickou nadsázkou. Čtenář fejetonu by se měl na konci dočkat jedné pointy a nové, neotřelé pohledy na věc by ho měly přivést k zamyšlení se nad celým tématem. To je důvod výskytu často nezodpovězených otázek⁵¹.

Původ fejetonu není jistý. Jako země jeho vzniku je uváděna Anglie, jindy Německo nebo Francie. Ve Francii ho proslavili významní autoři, mezi nimiž byl např. i Victor Hugo. Z německých autorů se proslavili především Ludwig Börne a Heinrich Heine. Tito

---

⁴⁵ Knittlová/Grygová/Zehnalová 2010: 191

⁴⁶ Müllerová 1989: 44-45

⁴⁷ Müllerová 1989: 64

⁴⁸ Osvaldová/Kopáč 2007: 42

⁴⁹ Müllerová 1989: 64

⁵⁰ Osvaldová/Kopáč 2007: 6

⁵¹ Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Fejeton>, citováno: 7. 3. 2020

spisovatelé později ovlivnili i tvorbu Jana Nerudy, který psal fejetony již od počátku své novinářské činnosti. Fejeton si oblíbili i ruští básníci a prozaici jako Puškin nebo Dostojevskij. První pokusy o český fejeton se objevily v Pražských novinách v roce 1818. Jeho rozvoj je spojován se jmény Josefa Kajetána Tyla nebo Karla Havlíčka Borovského, oblíbenými protagonisty Národního obrození.⁵² Významnou postavou českého fejetonu byl bezpochyby i Karel Čapek, který byl přijat do redakce Lidových novin právě kvůli psaní fejetonů a sloupků. Během psaní se soustředil na běžné věci, které čtenářům představoval jako nové nebo z jiného úhlu. Jeho fejetony se odvíjí většinou od jednoho zážitku, postřehu či otázky, s kterou si hraje a rozvíjí ji⁵³.

---

⁵² Osvaldová/Kopáč 2007: 6-7

⁵³ *Ibid.*: 11

3. PŘEKLAD VYBRANÝCH TITULŮ

3.1 Jak Hans konečně něco pochopil

Vlastně se nestalo nic zvláštního. Krom toho, že se Hans oženil. Ženich sám o sobě nebyl ničím výjimečný, jen obyčejný Hans z Bavorska. Nevěsta byla z ciziny. Daleko od Bavorska. Daleko za hranicemi. Tedy – znedaleka. Svatba se tak mohla konat jen proto, že se díky převratu v roce 1990 jednalo o spřátelený stát. Najednou prostě existovala společná hranice, něco zcela nového a zvláštního. Tak se lidé mohli i častěji blíže seznamovat. A komu se to povedlo hned po převratu? Jméno nevěsty – Jana – nic víc neprozrazuje. Tak se totiž na druhé straně jmenují mnohé. Na tom rovněž nebylo nic zvláštního. Hans z Bavorska si v každém případě nevšiml žádných problémů, měl jen dobré vyhlídky do budoucna.

A tu máme problém: jak máme vzhledem k takovým chabým údajům dospět ke srozumitelně působícímu sdělení v souvislostech, které bude ve všech ohledech přesvědčivé? Přesto se o takové sdělení pokusíme a budeme se u toho opírat především o Hansovy výroky. Budeme také doufat, že jeho informace nám sdělí i to, co by nám o tomto česko-bavorském manželství jinak bylo zatajeno a co by se nás vlastně ani netýkalo. Možná je ale přeci jen ve veřejném, v tomto případě hranice přesahujícím zájmu tato tajemství rozkrýt.

Co tedy stojí za vyprávění? Nejprve se nedělo vůbec nic neobvyklého. Hans a Jana. Ani tak nic zvláštního. Ne, jako katolickému Bavorovi mu nevadilo, že se lidé v Česku neberou v kostele, ale jen na úřadě před matrikářem. Že může existovat společnost bez vyznání, to pro něj nebylo tak důležité a ani neobvyklé. Že se tu a tam vyskytly každodenní rozdíly, dobře, to se dalo přehlédnout. Samozřejmě nerozuměl všemu, někdy nerozuměl téměř ničemu. Nejdůležitější pro něj byla Jana. O své situaci začal poprvé přemýšlet, když zjistil okolnosti, které ho zmátly, protože něco takového z Bavorska neznal. Poté mu začalo připadat, že tu něco zvláštního je: a rovnou její otec. Najednou se o něm něco dozvěděl. Tak to je vždy, když se začnete dozvídat více a více věcí: přijdete, něco zjistíte, něco pochopíte. Tedy Janin otec před rokem 1989... popravdě řečeno nebyl nestranný.

Strana? Být straníkem nebo nestraníkem, to není nic, na čem by na západní straně hranice záleželo. Na straně druhé je to ale něco hodně zajímavého. V každém případě si Hans začal všimnout, že zvlášť Janin otec tam nebyl jen tak pro zábavu, nýbrž musel být „velké zvíře“, jak Češi s oblibou říkají – „papaláš“. Hans viděl náhodou i pár fotografií tchána na tribuně při vojenských přehlídkách. Sice nebyl v prvních řadách, ale přesto tam byl. Ještě více ho to začalo zajímat, když na fotce uviděl projíždějící tanky s raketami. Tolik

vojenské techniky bylo opravdu něco mimořádného. Jana si jen říkala: nic výjimečného. Tehdy byli všichni soudruzi: soudruh učitel, soudruh ředitel, soudruh Novák... Samá soudržnost... Někteří spolu drželi uprostřed, jiní se drželi spíše na okraji, ale všichni drželi pospolu. Ostatně se při tom držení stejně nikdo nenamáhal, úplně nejméně Janin otec. To jen tak na okraj...

O pár týdnů později se Hans již zase něco dozvěděl nebo se spíše začal domnívat, že jeho tchán je ve straně, a to stále v té samé i po roce 1989. Pravý upřímný demokrat, myslela si Jana. Zarytý komunista, myslel si Hans. Soudruh, který se nevzdává. Pak se stalo něco nepříjemného. Jednoho dne byla Jana velmi ztrápená. Po delším dotazování se náš Hans dozvěděl, že se v rodině kvůli strýci Jaroslavovi (ztělesnění české laskavosti), který na jejich svatbě vezl nevěstu, rozhostilo napětí. Jeho jméno se totiž objevilo na seznamech neoficiálních spolupracovníků dřívější československé Státní bezpečnosti. V reakci na to byl velmi rychle sesazen z postu ředitele Masarykova gymnázia v Plzni. Kromě toho vyšlo najevo, že v době, kdy byl učitelem, donášel na své kolegy. V té době byl také pedagogům ze dne na den zakázán vstup do školy. Učitelé věděli, že musí být mezi nimi někdo, kdo...

Hans z Bavorska byl teď jako elektrizovaný a začal se hned Jany vyptávat i na tetu Dášu. Od svatby ji totiž neviděl. Jeho pozornost budila také proto, že byla přítomna jen při obřadu na radnici, kde se slzami v očích blahopřála novomanželům, poté ale hned zmizela. Nepřihodilo se i u ní něco zvláštního, něco podezřelého? Příběh této rodiny ho začal najednou velmi zajímat, zejména proto, že něco takového z Bavorska opravdu, ale opravdu neznal. Komunistická strana a tajná služba, jedni donášejí na druhé, vždy je něco v pozadí nebo pod povrchem. Špionáž. V Bavorsku něco naprosto neznámého.

Zato tady v Česku to bylo něco opravdu zvláštního, něco hodně zajímavého, co se mu začalo pomalu vyjasňovat. Ti samí lidé byli před rokem 1989 v jedné straně, po roce 1989 v jiné nebo pořád v té samé. Kdo se v tom má vyznat? Tak tedy tetu Dášu. Když o tom teď začal Hans mluvit, i Janě došlo, že už s Dášou nejsou v kontaktu. Právě to ale nechtěl Hans své Janě věřit. Podotkl: Přece si můžete někdy zavolat. Nebo ne? – No ano. – Tak jí prostě zavolej, nasadil jí brouka do hlavy, neumím ještě tak dobře česky, jinak bych to udělal sám. – A tak Jana zavolala. Vlastně nechtěla volat hned, váhala dlouho, přesto ale sáhla po telefonu, vytočila číslo, čekala, někdo se ohlásil, uběhly tři sekundy. Jana znovu položila sluchátko.

Hans: „Co se stalo?“ – Jana vzlykala a řekla: „Teta plakala.“ – „Proč?“ – „To je dlouhá historie.“ – „Takže zase něco výjimečného... něco politického?“ – „Ano!“ – „Tak mi to řekni!“ – Jana ale plakala. Nemělo žádný smysl s ní o tom mluvit. Co to je za rodinu! Na svatbu si s sebou každý z hostů z české strany přinesl svou vlastní minulost. Deprimující. Co si mohli přinést hosté z Bavorska? Nic tak vzrušujícího. Na druhé straně hranice mají

minulost. U nás v Bavorsku má člověk... Co máme u nás? Možná žádnou minulost. Nebo alespoň ne žádnou takovou.

3.2 Zaměřeno na Danu

Jmenovala se Dana. Mohla pocházet z *Klattau* nebo z *Taus*. Takže z *Klatov* nebo *Domažlic*. O zemi za západním horizontem nevěděla zpočátku skoro nic. Tedy o lidech za sedmero horami Českého lesa.

Dana se chtěla stát učitelkou. Z každé Češky se stane učitelka. Žádný div v zemi, která je kolébkou pedagogiky. K podivu je jen to, že zakladatel pedagogiky sám ženou nebyl.

Učení a vyučování. Nic nemají čeští sousedé raději než to. Hlavně, aby člověk uměl vše do školy. Život přijde později, ale přijde. Někdy bohužel.

Život sám byl pro Danu velkou šancí, neboť v Čechách nastal v listopadu a prosinci 1989 velký třesk – převrat. Všechno se najednou začalo vyvíjet tak rychle. Člověk se nestíhal divit. Už padl... ne, svatý Václav nespadol na Václavském náměstí z koně. Komunismus padl. Po něm padla železná opona a zmizela.

Najednou tu byli Němci znovu. Ne, znovu ne. Ne tak jako tehdy v roce 1938 a 1939. Němce jste mohli zase vidět. Několik. Tentokrát jich ale bylo více. A vlastně to nebyli žádní Němci. Člověk by je měl nazývat spíše Sasy, Bavori, Berlínany, ale to dodnes nikdo neříká. Také nikdo nevěděl, jestli Bavoři ještě existují.

A co dělala Dana? Nejdříve chtěla začít s ruštinou. Teď ale z důvodů konjunktury rychle přešla na němčinu. Naučila se ještě něco německy od svojí babičky, vlastně od svojí Óminky. Všichni Češi mají svou německou Óminku. Za hranice nejdříve vyjížděla Dana svou chatrnou škodovkou proto, aby se porozhlédla. Brzy se dostala do okresu Cham. Zvláštní to slovo.

Jak to tam vypadalo? Nebylo to špatné, pomyslela si sama pro sebe Dana. Napadalo ji toho ještě více, ale vše si ze zvyku držet tajemství nechávala pro sebe. Mít tajemství – to je u Čechů běžné. Jednoduše nedat ostatním nic znát. I to byl dříve způsob, jak přežít.

Dana čekala na svou příležitost, a ta přišla. Tím se její život rychle změnil. Kdo si na to ještě vzpomene: Na tzv. německých Volkshochschulen (střediska vzdělávání dospělých⁵⁴) se jednou objevil český jazyk. Nějak, neví se vlastně jak, se Daně zadařilo... tedy dostala učitelskou smlouvu v jednom z pěkných německých příhraničních měst – v Chamu.

---

⁵⁴ poznámka překladatele

Tak stála jednoho dne před prvními studenty a řekla: „Dobrý den!“ Studenti ale ze sebe vydali jen: „Óóó!“ A dívali se na Danu. A stále jen na Danu. To už vypadalo velmi dobře, přinejmenším ne zle. Takže, Dana stála před svou skupinou a tato skupina ještě vůbec netušila, že brzy odhalí tajemství českého háčku. Dana řekla: „Vidíte, vy máte nad některými písmeny tak milé puntíky nebo očka, a my Češi jsme si usmysleli: Dáme tam nějaký pěkný háček, obrácený čepeček. A to se teď budeme učit.“

Skupina byla paf. Takový háček je totiž přece něco úplně jiného. *Haken, Häkelchen, háček* – těm bystřejším v učení tam hned vysvitlo spojení a naučili se ho pečlivě psát. Učil se také Heinz.

Tedy Heinz. To nebo ten háček ho motivoval. Ještě více ho ale motivovala Dana. Byl tak pilný, že se rozhodla podporovat jeho jazykový talent i nad rámec svých povinností, a to například individuálními hodinami. Jeho pokroky v učení se poté staly kroky obrovskými. Nikoli však bez následků, jak byste si mohli myslet. Heinz totiž nebyl jen studentem, ale vedle toho také mladým podnikatelem ze zemského okresu. To znamená – nakloněný budoucnosti. Jako celý region Cham. Heinz byl budoucnost sama. Byla Dana jeho vyvolenou?

Heinz už v těch dnech skákal ráno z postele s českým slovem na rtech a večer bylo české slovo jeho posledním. Brzy si Heinz vyzvedl své auto z garáže, pospíchal na náměstí, zastavil, otevřel dveře vozu a... samozřejmě tam stála Dana, čistě náhodou. Teď už se to opravdu nedalo přehlédnout. Dana byla nadšená. Bavor, východní Bavor, obyvatel Chamu se učí česky. Bude ten první, kdo... Přitom se s tím Češi za tisíc let vyrovnali, že ti na druhé straně česky nikdy rozumět nebudou.

Dana mu brzy ukázala na společných cestách svou zemi. Vysvětlila mu to a ono, tu bitva, tam hrad, tady vesnická slavnost s hezkými kroji, na té hoře památník... Nezapomněli u toho ani na výuku, která se čistě prostorově přesunula do Heinzova domu. Tam byl mladý podnikatel zasvěcen do úplně posledních tajemství češtiny.

Sám Heinz už říkal: „Budoucnost“, což německy vyslovoval jako „budoutsnost“. Brzy sdělil Daně, že se jeho znalost češtiny již projevila. Čistě obchodně. Zakázky míval teď – z Česka. Najednou už na ni neměl tolik času. Ty zakázky! Začal zařizovat to a ono, omlouvat se. Ještě jedna zakázka, další lukrativní obchod. Dana začínala čekat stále častěji a déle. A? Pak se to stalo. Když byla náhodou o víkendu doma v Klatovech, zahlédla ho jet po náměstí. Několikrát ho objel... V autě u něj seděla – budoucnost.

Zpátky v Chamu reagovala Dana po svém. Když si jednou znovu domlouval hodinu gramatiky, řekla pevným hlasem: „Ano, přijdu zítra v 19 hodin.“ Ještě té samé noci šla k jeho domu a dala na dveře lístek. Na tom stálo: „Kdo může jet sám do Klatov, ten už žádnou výuku češtiny nepotřebuje.“

3.3 Strč prst skrz krk!

Kdo může sám za sebe říct, že nemá s Čechy žádné potíže? Když potkám Čecha, nikdy se mi například nepodaří na začátku reagovat správně, na všechno téměř vždy řeknu něco, co se nehodí. Mezitím se učím, jak se k nim mám chovat. Učím se dobrovolně, protože musím. První bod: muset. Takže muset – to tam v Česku nemají vůbec rádi. Muset – to je tabu. Muset je zakázané. Někdy bych se ale chtěl postavit na plzeňské Náměstí Republiky, provokovat a nahlas zakřičet, až se to ozve v celé české kotlině: „Tady teď stojím. Nechci, jak chcete Vy. I Vy musíte muset. I Vy! Bůh mi pomáhej!“ Kdo je ovšem Bohem v této zemi? Nebo se mám pro jistotu konečně zapsat do jednoho z těch moderních manažerských kurzů? Naučí člověka, jak se má k Čechům chovat. Jak má člověk něco říct, když je vůbec co říct... Já si myslím, že by to nemělo žádný smysl, já to přece neumím. Navíc si stále říkám: „Češi musí“ – a to je právě to, co vůbec nemají rádi – tohle muset. A když já jako Němec, přestože Bavor, pořád dokola zdůrazňuji: „Tímhle šnečím tempem tam nikdy nedojdeme, musíte rychleji...“ stojí jim hned vlasy na hlavě a mají mi to hodně za zlé. Když přijdu s podmínkami jako: „Za prvé... za druhé... za třetí...“, slyším je už kňourat: „Óó. Už ne. Kdo ho dokáže zastavit? Ten toho chce až moc.“

Ted' jsme ale na naši katedru dostali novou asistentku, přechytralou magistru Jindru. Je to ctižádost sama. Svě schopnosti si zdokonalovala již podle nových metod a dle jejího názoru jsem se potýkal s velkými problémy, které vyžadovaly její pomoc. Ano, hned od začátku ji zachvátilo veliké nadšení, které mi pomalu začínalo chybět. Proto mi doporučila přímou metodu. Při dalším setkání se ohledně mne chtěla vrátit k jádru věci: „Až budete mít znovu přednášku, například v Praze, sednu si do první řady. A když si všimnu, že nemluvíte tak, jak se očekává, zabrzdím Vás. Já osobně. Uvidíte, funguje to. Musí to fungovat. Je to Vaše příležitost.“ Já na to: „Chcete mě dirigovat?“ – „Ne! Jen brzdit.“ – „Dobře.“ Proti tomu nešlo nic namítat. „Takže nezapomeňte na dvě věci: žádné muset a hlavně žádné ne, takže žádné negování!“ A při další přednášce seděla Jindra opravdu v první řadě. Její pohled byl přísný, možná dokonce bodavý. Zaměřený na mne. Ano, dívala se pronikavě. Dívala se tajemně, podle, hrozivě, jako velká bouřka, jako ten nejčistší konec světa. Připouštím, polekal jsem se. Téměř jsem se bál. Skoro jsem měl strach něco říct... muset teď tenhle večer něco říct. Můj Bože, Jindro! Mluvit jsem ale musel. Prostě musel. Program přednášky byl důležitější než já. Tak jsem se vzpamatoval, směle se podíval nahoru, postavil se, vzchopil, šel k pultu, podíval se do svého publika a začal mluvit. Zhruba takto:

„Vážené dámy a vážení pánové! Dnes Vám chci vysvětlit, proč už v budoucnosti nebudeme...“ – A Jindra: „Pst!“ – „Takže, chtěl jsem vlastně říct, že jsem s výsledky spokojen, ale bohužel...“ – „Pššt!“ „Tedy, není vše tak špatné. Ale myslím si, že my

v Česku ještě naprosto ne...“ – „Ale ale, pane docente!“ (potichu). – „Jistě, že jsme již mnohého dosáhli. Přesto mi, milé dámy a milí pánové, dovoluji zmínit chyby...“ – „Takhle ne, tady jsme v Česku!“ (tiše) – „Chtěl jsem vlastně říct, že naše výkony jsou dobré. Podívejte se ale na vládu! Tak to v téhle zemi prostě nemůže dál pokračovat...“ Následoval káravý pohled. A já: „Protože my tímto způsobem nikdy... Zničující pohled. A tak to šlo dál a dál. Téměř bez konce přicházelo „pššt“, „pst“, „grr“, „brr“, „stop“, „strč“. Na závěr prskala Jindra jako divoká lvice a zcela na konci ztratila nervy úplně. Zrovna jsem říkal: „Česká republika musí...“ Rozčileně vyskočila a zakřičela na mě: „Strč prst skrz krk! Konec! A ven!“ Poslušně, jak už bylo mým zvykem, jsem přerušil svou přednášku uprostřed a souhrnně řekl: „Děkuji Vám za pozornost.“ Nechyběla poklona k užaslému, ba dokonce úplně omráčenému publiku.

Potlesk? Žádný. Ticho. Celou minutu. Všichni tam seděli, jako by do nich uhodil blesk. Ale najednou. Potlesk začal a sílil. Krom toho, že byl velkolepý, byl i bouřlivý, na české poměry přímo obrovský. Teď to pochopili všichni. Ozývaly se hlasy, které má slova vysoce hodnotily, považovaly si jich, chválily je a oceňovaly. Při diskusi se mnozí spontánně postavili, potřásli mi rukou a děkovali za to, že jsem rozhodným člověkem v otázce optimalizace česko-německých vztahů atd., atd. Protože teď prý člověk přesně ví, na čem je. A co musí udělat, čeho zanechat a čeho se vůbec musí vyvarovat. „Ano, i my musíme muset,“ řekl někdo silným hlasem. Prý ještě nikdy nebyl někdo tak přesvědčivý... stejně tak nikdo nešel k jádru věci... a nenastínil vyhlídky střední Evropy... nezasadil se o sousedské vztahy... neobjasnil význam času... A že bych neměl tragicky vidět chování té drzé dámy v první řadě... všichni by se za to omluvili... krom toho ona stejně zmizela... a že... ale co! Pomyslel jsem si jen: „Díky, Jindro, díky!“

3.4 První pokus na Špičáku

Ne, nešlo o žádný první výstup v Českém lese. Na Špičák se stoupá odedávna a má dokonce i německé jméno – *Spitzberg*. Česká špička je prostě špica. Špičák se každou zimu promění v lyžařské středisko. Jednou jsou chladná roční období v železnorudském údolí delší, jindy zase kratší. Zima ale nějak vždy znovu nastoupí. Nejlépe se mají hotely, když napadne sníh. A v jednom takovém, přímo na baru, sedí jeden, správně, Bavor. Totiž mladík. Z lyžování se právě vrací jedna česká rodina a jde také dovnitř – k baru, maminka, tatínek, tři dcery. Nemusím zdůrazňovat, že ty tři jsou hezké, tedy ty čtyři. O otci tu řeč není. Co má teď ten mladý muž z jiné země, z tohoto Dojčlandu neboli Německa dělat? Česky neumí. Proto doufá, že alespoň ti ostatní umí německy.

Mein Gott! Zkouší to nejdříve německy, to znamená, že se chytí za své bavorské srdce a zkusí to turecko-německy, aby mu opravdu rozuměli. Němci používají tento starý trik,

když hovoří s cizinci – v zahraničí a jinde na světě. Nikdy však doma, ve vlastním domě, pokud tam ovšem zrovna nemají na návštěvě cizince, s kterými se nemůžou dorozumět nijak jinak. Takže, náš mladík se ptá následovně: „Vy! Mít hodinky? Kolik? Prosím.“ Odpověď žádná. Maminka, nebo chcete-li *die Mama*, se na něj ani nepodívá. A ti ostatní už vůbec ne. Dělalí, jako by tam ani nebyli. Znovu se chytí za své bavorské srdce, ukáže ukazováčkem jedné ruky na dotyčné místo druhé ruky a řekne: „Kolik?“ Zrovna chce...

Tu se k němu najednou otočí maminka a začne mluvit německy. Mluví ale jinak než on. Říká doslova: „Poslechněte, mladý muži! Dobře, řekla bych vám, kolik je hodin. Tedy přesně 16:30. Pak byste ale vy jistě odpověděl: Ó, jaké hezké hodinky to máte! A já bych vám řekla: Ano, poněvadž i my v Česku máme hodinky a nežijeme už v době kamenné, jak si mnoho Němců stále myslí. Ptají se nás i na to, jestli máme nebo dokonce zda známe banány. A pak byste řekl, že mluvím dobře německy. Protože to říkají Němci vždycky. Sami ale česky neumí... Bože! *O Gott!* A já bych vám řekla, že jsem učitelka němčiny a že se u nás v Česku dokážeme naučit německy, protože stále existují lidé, kteří na rozdíl od obyvatel vaší země chtějí umět jazyk svých sousedů a váží si ho. Poté byste se mě zcela jistě zeptal, jestli pocházíme z *Klattau*, kterému u nás říkáme *Klatovy*. Na což bych Vám řekla, že ano... Pocházíme z Klatov! Ano, pravděpodobně jste si také všiml, že máme tři hezké dcery. A já bych na to odpověděla, že my to víme. Ne, ze zdvořilosti bych to neřekla...“ Na což následovala pauza o dvou třech sekundách.

Poté ale učitelka spustila: „Ještě bych asi měla zmínit, že bychom vás u nás rádi viděli. Co třeba přijet na návštěvu? A vy byste samozřejmě zcela jistě přijel a... je možné, že by se vám jedna z těch tří líbila, například ta třetí zleva, Milada, nebo ta vpravo, Viktorka... Teď se ale zeptám já vás, mladý muži z Dojčlandu: Co máme dělat s takovým chudým mužem, který nemá ani hodinky? A na to byste odpověděl: Hodinky ne, ale rád byste k nám přijel svým sportovním vozem BMW, neboť byste minimálně jeden takový vlastnil, když už ne ty hodinky. A jak bych na to měla reagovat? Řekněte mi přece, mladý muži, co bych na to ještě mohla odpovědět? Ale teď vám přece jen chci ještě něco říct: Je přesně 16:35...“

3.5 Bavor v Království českém

Ale pozor! Už dávno se tím nemyslí opravdové Království české, ale Bavor nic nenamítá. Řeč totiž není ani o Království bavorském. S rozšířením Evropy na východě, tedy do zemí východního bloku, se sem přistěhovali také první přistěhovalci ze sousední Spolkové republiky, z Bavorska, a začali navštěvovat například univerzity. Třeba i jeden docent. Ihned mu došlo, že ho pozvali kvůli tomu, aby studentům pověděl něco o své zemi, poněvadž chtěli vědět: Co vlastně dělá Bavora Bavorem? Docent se nenechal

dlouho prosit a hned začal vše po svém vysvětlovat. Začal dokonce s různými ukázkami. Přeskakoval od jednoho semináře k druhému, brzy začal experimentovat, tu mluvil, tu promítal filmy, rozesílal mezi studenty obrázky Mnichova. Zabýval se dokonce i drobnými nuancemi ve výrazech klení či nadávání. To se studentům obzvlášť líbilo.

Třetí den jeho působení v Česku si musel každý na univerzitě všimnout, že dokonce zpíval. Tedy – jódloval. Předtím vždy napsal na tabuli slovo *Jodeln*, které se dá do češtiny přeložit jako *jódlování*. Toho, že už se nejednalo o mluvu, si stejně hned všiml každý student a každá studentka. Univerzitní aula byla naprosto přeplněná a všichni se bavili více než dobře. Odpoledne už někteří přišli na to, jak zaslechnout jeho přednášku i jinak než z auly. Jakmile se otevřela okna některých poslucháren, zůstali stát dole na ulici a napínali uši směrem nahoru – do třetího nebo čtvrtého patra. Dívali se, jako by vzhlíželi k zasněženým vrcholům majestátních Alp...

„Takže, tady je Zugspitze, nejvyšší hora...“ řekl docent jednoho rána před další skupinou a posadil se na stůl v posluchárně. To ovšem znamená, že na něj postavil židli, vystoupal na ni jako na nějakou horu a posadil se. Poté mluvil asi hodinu o větru zvaném fén, o počasí a o výhledu v horách. Když si studenti všimli, že na ně někdy shlížel tak, jako by byli daleko dole v údolí a mávali na něj, byli čím dál tím nadšenější. Každým dnem přibýval počet posluchačů. Obzvláště studentky sem spěchaly. Přicházeli i tací, kteří studovali něco úplně jiného, třeba nějaký asijský jazyk.

Brzy se vyznali i v technice ozvěny. Když tedy docent oslovil jednu ze studentek a nazval ji jménem, například Milado, hned všichni křičeli: „Lado, Lado, Lado, Lado.“ A to už ani neseseděli všichni přítomní na svých židlích dole v údolí, ale tam nahoře, na židlích – na stolech – na horách. Jejich nohy visely dolů jako chvosty cizokrajných stěhovavých ptáků. Ti, kteří chtěli ještě výše, na třítisícovku, například na Großglockner, již stáli na židlích a museli dávat pozor, aby zase nespádli.

O týden později si docent během výuky nasadil krojový klobouk s nádherným exemplářem kamzičí štětky, která se při pohybu klobouku chvěla. I na toto téma byla jedna hodinová přednáška o mužnosti Bavorů. Odpoledne přišel konečně čas žen, studentek. Nejprve řadu po řadě omdlávaly, otvíraly oči a znovu upadaly do mdlob. Docent si totiž oblékl kožené kalhoty a po hodině začal dělat to, co napsal na začátku na tabuli: *Schuhplatteln* (lidový tanec z oblasti východních Alp⁵⁵). Jeden obzvláště smělý student položil otázku, zda si smí zvolit *Schuhplatteln* jako téma ke státním zkouškám.

Historiky o docentovi z Bavorska se rychle roznesly a lidé si o něm začali vyprávět anekdoty. Při jedné přednášce určené výhradně pro muže s nimi měl údajně cvičit *Fingerhakeln* (silový zápas v přetahování prsty⁵⁶) a v jiné hodině ukazovat

---

⁵⁵ poznámka překladatele

⁵⁶ poznámka překladatele

Maßkrugstemmen (soutěž v držení tupláků na čas⁵⁷). Ve třetí prý předváděl, jak někoho přesně řečeno *watschen*, tedy *zfackovat*. Přičemž zdůraznil, že *Watsche* není vůbec žádná *facka*, jak si Češi myslí, nýbrž něco ostřejšího, tvrdšího. Fakt, že dal po jednom sezení katedry kolegovi *eine Watschn*, jeho popularitu nijak nenarušil, protože *zfackoval* podle názoru studentů toho správného. Povíдалo se také, že ho občas potkávají v městském parku, kde stával na kameni a rozhlížel se. Někteří ho dokonce viděli, jak holýma rukama hloubil díry na louce u univerzitního sportovního hřiště.

Mezitím se už studenti všech oborů tlačili na přednášky bavorského hosta. Celá univerzita chtěla vidět například to, jak si studentky tisknou šest, sedm, osm nebo dokonce deset tupláků na svou hrud' a nesou je o 20 metrů dál, aniž by nějaká sklenice spadla na zem a rozbila se. To si hráli na *Oktoberfest*. Kvůli tomu a dalším skvostným bodům programu se už znovu přestěhovali do velké auly, kde v jeden určitý den čekaly stovky, možná dokonce tisíce lidí. Téma ohlášené přednášky: Bavorské státní barvy bílá a modrá. Odpoledne se navíc měli setkat v městské zoo, před lví klecí. Kvůli bavorskému heraldickému zvířeti... a tomu českému.

Ale... docent nikde! Nic se nedělo. Neobjevil se. Odpadla snad přednáška? Najednou se rozevřely dveře. Něco skočilo dovnitř... skočilo to na psací stůl... Nikdo nevěděl, co to bylo. Nebylo to moc velké, možná o něco menší než docent, a mělo to drobné růžky, křídla jako sojka, velké oči, nohy jako kachna... Nejdříve si všichni mysleli, že je to vtip, který se brzy vysvětlí. Ale to se nestalo. To podivné stvoření se dívalo sem a tam, jako by zkoumalo každého jednotlivce v sále. Poté, co se důkladně porozhlédlo kolem sebe, seskočilo ze stolu a vyhopsalo z Velké auly.

Po chvíli přišla magistra Jindra Černá, asistentka docenta, aby sdělila, že bavorský vědec už dnes nepříjde. V tu chvíli se na ni sesypaly otázky ze všech stran: „Co to bylo?“ – „Co to mělo znamenat?“. Odpověděla: „Vy to nevíte? Samozřejmě *Wolpertinger* – bavorské bájně zvíře.“ No a docent? Už opravdu nepřišel. Ani další den. Byl nadobro pryč. A studentky a studenti? Když byla na univerzitě nahlášena přednáška hostujícího docenta, mnozí tam šli, jen aby viděli, jestli snad... možná pod jiným jménem... A tak čekali dál.

---

⁵⁷ poznámka překladatele

4. GLOSÁŘ

Důležitou součástí této bakalářské práce jsou také následující dva německo-české glosáře, které shrnují vybranou slovní zásobu ze všech překládaných textů. První glosář je věnován původně víceslovným kolokacím a frázím, zatímco druhý glosář je sestaven ze slovní zásoby, kterou v německém jazyce tvoří jednoslovné výrazy, a to čistě substantiva.

Pro první glosář byly zvoleny víceslovné kolokace a fráze z důvodu upozornění na problematiku ustálenosti a přenesení významu, kdy význam komponentů není roven významu celku – typický rys publicistického stylu, pro překladatele velmi problematické. I význam komponentů však může v rámci slovních hříček hrát důležitou roli a spoluvytvářet jakési napětí, např. u ironie.

Všemi texty prostupuje hra s jazykem, expresivní výrazy i výrazy spojené s reáliemi, obdobím komunismu, a dobou obnovy česko-německých/česko-bavorských vztahů v poměrech postkomunistického Československa a znovusjednoceného Německa. Vyskytují se pojmy mnohovýznamové, které si žádají vhodný překlad s ohledem na kontext, i termíny, které ke slovním hříčkám a aktualizacím tvoří protichůdnou tendenci, což je opět typický jev publicistického stylu. Právě substantiva měla v těchto ohledech největší zastoupení. Jejich překlad zároveň autorka shledávala nejproblematictější, a proto se rozhodla zařadit glosář věnovaný pouze tomuto slovnímu druhu.

Oba glosáře jsou řazeny abecedně. Podstatná jména jsou vypsána ve tvaru singuláru, slovesa jsou uvedena v infinitivu, kromě dvou případů, kdy bylo pro srozumitelnost užito slovesa v určitém tvaru. Součástí obou glosářů je i třetí sloupec s kontextem, který je výhodné znát jak při překladu kolokací a frází, tak při překladu substantiv.

Glosář č. 1		
NĚMECKÝ VÝRAZ	ZVOLENÝ PŘEKLAD	KONTEXT
Ausschau halten	rozhlízet se	[...], <i>wo er auf einem Stein stünde und Ausschau halte.</i>
der Beliebtheit keinen Abbruch tun	nenarušit popularitu	<i>Dass er nach einer Sitzung des Lehrstuhls einem Kollegen eine Watschn gab, tat seiner Beliebtheit keinen Abbruch, [...].</i>
der Brennpunkt des Geschehens	jádro věci	<i>Beim nächsten Mal wollte sie sich mit mir zusammen in den Brennpunkt des Geschehens rücken: [...].</i>
der Reihe nach	řadu po řadě	<i>Sie fielen der Reihe nach zuerst in Ohnmacht, [...].</i>
die Geschichten machten die Runde	historiky se roznesly	<i>Schnell machten die Geschichten über den Dozenten aus Bayern die Runde.</i>
die Listen der informellen Mitarbeiter der einstigen Staatssicherheit	seznam neoficiálních spolupracovníků dřívější československé Státní bezpečnosti	<i>Sein Name sei in den Listen der informellen Mitarbeiter der einstigen Staatssicherheit aufgetaucht, also ČSSR.</i>
die uns nichts angehen	do kterých nám nic není	[...], <i>was man sonst Geheimnisse einer bayerisch-böhmischen Ehe nennen könnte, die uns eigentlich nichts angehen.</i>
eine Gesellschaft ohne Kirche	společnost bez vyznání	<i>Dass es eine Gesellschaft ohne Kirche geben könnte, war für ihn nicht so wichtig.</i>
einen Vortrag halten	mít přednášku	<i>„Wenn Sie wieder einen Vortrag halten, [...].</i>
Eiserne Vorhang, der	železná opona	<i>Nach ihm krachte der Eiserne Vorhang zusammen und verschwand.</i>

jemandem die Hand schütteln	potřást někomu rukou	<i>Bei der Diskussion standen viele spontan auf, schüttelten mir die Hand [...].</i>
jemandem etwas beibringen	někoho něco naučit	<i>Sie bringen einem bei, wie man sich bei den Tschechen benehmen soll.</i>
jemandem nichts ausmachen	někomu nevadit	<i>Nein, es hatte ihm nichts ausgemacht, dem katholischen Bayern, dass man in Tschechien nicht kirchlich heiratete, [...].</i>
niedergeschmettertes Publikum	omráčené publikum	<i>Nicht ohne eine Verbeugung hin zum erstaunten, ja völlig niedergeschmetterten Publikum.</i>
persönliche Vergangenheit	vlastní minulost	<i>Auf die Hochzeit brachte jeder der Gäste tschechischerseits seine persönliche Vergangenheit mit.</i>
sich für die Nachbarschaft einsetzen	zasadit se o sousedské vztahy	<i>Und dass noch nie jemand [...] sich für die Nachbarschaft eingesetzt [...].</i>
tschechischer Alltag	u Čechů běžné	<i>Geheimnisse haben — das ist tschechischer Alltag.</i>
über etwas hinwegsehen	něco přehlížet	<i>Dass es da und dort alltägliche Unterschiede gab, na ja, darüber konnte man hinwegsehen.</i>
von dem großen Impuls ergriffen	zachvácen velkým impulsem	<i>Ja, sie war also gleich zu Beginn von dem großen Impuls ergriffen, [...].</i>
zur Sicherheit	pro jistotu	<i>Oder soll ich zur Sicherheit endlich einen der modernen Managerkurse belegen?</i>

Glosář č. 2		
NĚMECKÝ VÝRAZ	ZVOLENÝ PŘEKŁAD	KONTEXT
Auftrag, der	zakázka	<i>Noch ein Auftrag. Noch ein lukratives Geschäft.</i>
Auswanderer, der	přistěhovalec	<i>Als sich Europa um den Osten zu erweitern begann, also um Osteuropa, kamen auch die ersten Auswanderer aus der Bundesrepublik [...].</i>
Bursch, der	mladík	<i>Und in einem solchen, nämlich in der Bar, sitzt ein, richtig, ein Bayer. Ein Bursch' halt.</i>
Chamer, der	obyvatel Chamu	<i>Ein Bayer, ein Ostbayer, ein Chamer lernt Tschechisch.</i>
Fachrichtung, die	obor	<i>Inzwischen drängten sich bereits Studenten aller Fachrichtungen in die Veranstaltungen des bayerischen Gastes.</i>
Feinheit, die	nuance	<i>Ja, er behandelte auch die Feinheiten in den Ausdrücken des Fluchens und Schimpfens.</i>
Gamsbart, der	kamzičí štětka	<i>[...], dass der Dozent einen Trachtenhut trug, worauf ein Prachtexemplar von einem Gamsbart stand, [...].</i>
Geheimdienst, der	tajná služba	<i>Staatspartei und Geheimdienst, die einen bespitzeln die anderen, [...].</i>
Grenzstadt, die	přihraniční město	<i>Also sie bekam einen Lehrauftrag in einer unseren schmucken Grenzstädte.</i>
Kessel, der	kotlina	<i>[...], provozieren und laut rufen, dass es im ganzen böhmischen Kessel widerhallt: [...].</i>
Lage, die	situace	<i>Über seine Lage begann er zum ersten Mal nachzudenken, [...].</i>
Lernfortschritt, der	pokrok v učení	<i>Seine Lernfortschritte wurden hierauf Riesenschritte.</i>

Maßkrug, der	tuplák	[...], wie zum Beispiel die Studentinnen bereits sechs, sieben, acht oder sogar zehn Maßkrüge an ihre Brust drückten [...].
Panzer, der	tank	[...], weil da auch Panzer und Raketen vorbeifuhren.
Paukenschlag, der	třesk	Denn da erfolgte der große Paukenschlag, im November und Dezember 1989, die Wende.
Rüstung, die	vojenská technika	Und das war wirklich was Besonderes, soviel Rüstung.
Standesbeamte, der	matrikář	[...], dass man in Tschechien nicht kirchlich heiratete, sondern nur auf dem Magistrat vor einem Standesbeamten.
Tätigkeit, die	působení	Am dritten Tag seiner Tätigkeit in Tschechien [...].
Tracht, die	kroj	[...], hier ein Dorffest mit schönen Trachten, [...].
Trachtenhut, der	krojový klobouk	[...], dass der Dozent einen Trachtenhut trug, [...].
Veranstaltung, die	přednáška	So soll er bei einer ausdrücklich für Männer bestimmten Veranstaltung das Fingerhakeln geübt [...].
Verhältnis, das	poměr	Ein Beifall brandete auf, grandios, um nicht zu sagen, ebenfalls donnernd, für tschechische Verhältnisse riesig.
Wappentier, das	heraldické zvíře	Wegen dem bayerischen Wappentier [...].
Wende, die	převrat	[...], weil es sich seit der Wende 1990 um einen Staat handelte, der nachbarlich wurde.
Wesen, das	stvoření	Das seltsame Wesen schaute hierhin, dahin und dorthin, [...].

5. MAKROANALÝZA TEXTU

K překladu v rámci bakalářské práce bylo vybráno pět textů z díla Winfrieda Baumanna *Von der Wissenschaft zum literarischen Text*. Jedná se o monografii, která se skládá z teoretické části věnující se analýze textů a části obsahující příklady krátké prózy. Některé z příkladů byly doplněny o český překlad. Tyto texty si autorka ke své práci pochopitelně nevybrala. Vybrané ukázky se věnují především tématu česko-německých vztahů, které autor publikace s nadsázkou líčí. Vychází přitom ze svých vlastních zážitků. Tyto krátké texty byly původně publikovány v bavorských novinách *Kötztinger Zeitung* a *Straubinger Tagblatt*⁵⁸. Publikace byla vydaná v roce 2012 Univerzitou Pardubice, na které Winfried Baumann působil. Může sloužit jako vhodná sbírka originálních německých textů především pro studenty germanistiky a studenty, kteří se věnují tématu česko-bavorských vztahů.

Autor doc. Dr. Winfried Baumann vystudoval ruštinu, katolickou teologii a germanistiku na univerzitě v Mnichově s doktorátem ze slavistiky, teologie a latinského jazyku středověku v roce 1973. Habilitační práci obhájil na Masarykově univerzitě v Brně. Průběžně působil na univerzitě v Saarbrückenu, Regensburgu, v Parubicích, na Univerzitě Karlově v Praze a nadále působí na Západočeské univerzitě v Plzni. Specializuje se na témata jako jsou německé dějiny nebo česko-bavorské vztahy. Dosud publikoval mnoho studií a článků jak v českých, tak i zahraničních sbornících a časopisech⁵⁹.

Překlad byl tvořen konkrétně k textům *Als Hans endlich was mitkriegt*, *Und immer wieder nur Dana*, *Strč prst skrz krk!*, *Der erste Versuch am Spitzberg* a k textu s názvem *Ein Bayer im Königreich Böhmen*. Autorka si texty zvolila dle již zmíněného kritéria, a to zda byly texty přeloženy do českého jazyka či nikoli. Roli hrál i osobní vkus. Bylo velmi těžké vybrat pouze pět textů a rozhodnout se mezi dalšími zajímavými texty, ale i rozhodovací schopnost patří ke kompetencím překladatele. Vybrané texty lze řadit na pomezí publicistického a uměleckého stylu. Nelze opomenout hru s jazykem, kromě spisovného jazyka obsahují texty i prvky nespisovného jazyka a expresivní výrazy. Pokud by se měl specifikovat žánr těchto úryvků, nejvíce by odpovídal žánru fejetonu, a to mj. z toho důvodu, že se autor ve vybraných ukázkách o rozsahu jedné až dvou stran věnuje společenským a kulturním tématům z běžného života, které s vtipem a nadsázkou komentuje. Proto se autorka rozhodla věnovat žánru fejetonu jedno podkapitolu (viz podkapitola 2.6.1).

---

⁵⁸ Dostupné z <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/128428>, citováno 21. 3. 2020

⁵⁹ Dostupné z <https://ff.upce.cz/ff/kcj/seznam-zamestnancu/baumann-w.html>, citováno 21. 3. 2020

Další podkapitolou, kterou se autorka rozhodla zpracovat, a to jako součást makroanalýzy, je podkapitola o bavorských tradicích, která uvádí příklady především bavorských tradic zmíněných v posledním textu *Ein Bayer im Königreich Böhmen*. Tato podkapitola si klade za cíl bližší pochopení zvyků a tradic, které jsou v textu zmíněny.

5.1 Bavorské tradice

V Bavorsku hrají zvyky a tradice velmi významnou roli. Při založení Bavorského království v roce 1806 mělo Bavorsko ke společné identitě daleko. V rámci napoleonské pozemkové konsolidace bylo totiž začleněno mnoho dříve nezávislých území, a to Franky, Švábsko, Falcko a Bavorsko. V jedno království byly sjednoceny bez ohledu na jejich rozdílné kulturní kořeny, jazykové a krajinné rozdíly. Ačkoliv se to na začátku zdálo těžké, v průběhu staletí se tyto odlišnosti ukázaly být předností. Dnes je Bavorsko ceněno právě pro jeho rozmanitost a lidé o své zvyky oddaně pečují⁶⁰.

Stejně jako množství zvyků existuje i několik forem samotných krojů, které se liší jak regionem, náboženstvím, tak i postavením jeho nositelů. Rozmach nošení krojů v Bavorsku přišel v 19. století. Nošení krojů podporoval i král Maxmilián II. z rodu Wittelsbachů, který byl prvním bavorským králem, jenž kroj s oblibou nosil. Wittelsbachové chtěli nošením krojů přispět k „pozvednutí bavorského národního cítění“. Stejně tak chtěli i posílit sebevědomí jejich poddaných vůči Prusům a vyvarovat se národním nepokojům. Dodnes kroj nosí při zvláštních příležitostech mnoho Bavorů. Cennou ozdobou bavorských krojů je kamzičí štetka, o které se spisovatel W. Baumann zmiňuje právě v posledním uvedeném textu. Tato ozdoba se skládá ze svazku pravých tmavých kamzičích štětín⁶¹.

5.1.1 Jódlování

Jódlování je zvláštní druh zpěvu bez použití slov, při kterém zpěvákův hlas přeskakuje z hrudního rejstříku do falsetu⁶². Charakteristická je pro něj slabika „jo“, která pochází z německého nářečního zvolání⁶³.

---

⁶⁰ Dostupné z https://www.planet-wissen.de/kultur/brauchtum/bayerische_traditionen/index.html, citováno 19. 3. 2020

⁶¹ Dostupné z *Ibid.*, citováno 19. 3. 2020

⁶² Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Jódlování>, citováno 29. 1. 2020

⁶³ Dostupné z <http://www.artslexikon.cz/index.php?title=%C3%B3dlov%C3%A1n%C3%AD>, citováno 29. 1. 2020

Nejstarší doklady o slově „Jodeln“ pocházejí ze 17. a 18. století z německy hovořící oblasti kolem Dunaje. Jódlování by mělo být údajně odvozeno od výskání, volání skotu a dřevorubců, od ozvěny, napodobování dechových nástrojů nebo například od šamanských praktik. V prehistorických časech se tímto voláním dorozumívali nejen lovci, ale i sběrači, pastýři nebo bojovníci. Slovo „Jodeln“ tedy nemělo původně žádný hudební podtext⁶⁴.

Z hudebně stylistického hlediska pocházejí melodie, které jsou nám známy, z 18., 19. a 20. století. Jsou to moderní funkční harmonie, většinou osmi taktové lidové formy nebo šestnácti taktového valčíku. Zhudebnění pojmu „Jodeln“ sahá do 10. let 19. století, kdy se na německé a mezinárodní scéně začali objevovat alpští zpěváci a množství skladatelů začalo tento druh písní skládat. Tehdy získalo slovo „Jodeln“ svůj dnešní význam. V současné době je rozšířeno v německy a francouzsky hovořících oblastech Alp, v oblasti Thüringer Wald, Mühlviertel a Bavorském lese. Jódlování se často objevuje i v populární hudbě. Patří k regionálnímu folklóru a koná se i mnoho soutěží v jódlování⁶⁵.

5.1.2 Schuhplatteln

Schuhplatteln nebo také *Schuhplattler* je tradiční tanec z oblasti východních Alp, především z oblasti Horního Bavorska, Tirolska a Salzburgu. Většinou se při něm nosí tradiční kroj a charakteristické je pro něj dupání nohama a údery rukou o stehna a boty. *Schuhplattler* je i označení pro osoby, které tento tanec provozují.⁶⁶ Výraz „Platteln“ by se dal přeložit jako *úder, bouchnutí*⁶⁷.

Existuje mnoho legend o vzniku tohoto tance. Údajně byl už kolem roku 1050 popsán v rytířské básni *Ruodlieb* tanec, který se pohybově podobal pozdějšímu *Schuhplatteln*. V tomto středověkém eposu však nebylo zmíněno pleskání o stehna. Nejznámější legenda o původu tance se pojí s básníkem Karlem Stielerem okolo roku 1875, podle kterého bylo *Schuhplatteln* inspirováno tanečními námluvami tetřeva⁶⁸.

Dle všeho je ale odvozen od lidového tance *Ländler*. Původně se jednalo o tanec jednoho páru, při kterém se chlapec dvoří dívce, která s ním tancuje. Chlapec při tom různě poskakuje a skáče do rytmu $\frac{3}{4}$ taktu. Od začátku 20. století, kdy začali tancovat výhradně muži, se tanec oddálil od svého původního charakteru. V 50. letech minulého století se z turistických důvodů vyvinul nový druh tance, tzv. *Marschplattler*, který nedodržuje dosavadní $\frac{3}{4}$ takt a který provozují pouze muži. V současné době se jedná o převážně

---

⁶⁴ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Jodeln>, citováno 29. 1. 2020

⁶⁵ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Jodeln>, citováno 29. 1. 2020

⁶⁶ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Schuhplattler>, citováno 1. 2. 2020

⁶⁷ poznámka autorky bakalářské práce

⁶⁸ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Schuhplattler>, citováno 1. 2. 2020

standardizovaný skupinový tanec bez ženské účasti, i když v určitých formách se tanci věnují i čistě ženské či dětské skupiny. Stejně tak existuje i mnoho regionálních variant. V posledních letech se na mnoha místech utvořily nové skupiny věnující se *Schuhplatteln*, které tuto tradici ožívují i akrobatickými prvky⁶⁹.

5.1.3 Fingerhakeln

Fingerhakeln je starý silový sport provozovaný v alpských zemích, převážně v Bavorsku a Rakousku. Je to organizovaný sport, který má přesná pravidla. Stejná musí být míra stoličky, na které soutěžící sedí, stolu i délka odstupu soupeřů. Každoročně se pořádají bavorská, rakouská a německá mistrovství či mistrovství alpských zemí v různých váhových a věkových kategoriích⁷⁰.

Souboj probíhá tak, že dva muži sedí naproti sobě za stolem, zaháknou se prostředníčky a na povel rozhodčího jimi táhnou směrem k sobě⁷¹. Povolen je ale každý prst kromě palce. Důležitá je i odpovídající technika⁷². Souboj končí, jakmile jeden zvedne soupeře ze židle, ramena přejdou přes středovou čáru nebo pokud se jejich prsty rozpojí. Výhodou bývají velké ruce a prsty, i když dnes je kontakt prstů usnadněn pomocí kovového oválku obšitého kůží⁷³.

5.1.4 Maßkrugstemmen

Při vysvětlování tohoto označení lze nejprve začít s tím, co je vůbec máz (německy *Maß/Mass*). Jedná se o objemovou jednotku popisující množství piva v předepsaném objemu sklenice. Dle současného bavorského označení činí máz 1 litr. Stejně označení se často používá jako zkratka pro výraz „Maßkrug“⁷⁴ – pivní džbán, česky také *tuplák*⁷⁵.

V Bavorsku a Rakousku se „Maßkrug“ používá jak pro pivo, tak pro jiné nápoje s obsahem piva („Biermischgetränke“), jako např. Radler a další alkoholické nápoje. Pokud je v Bavorsku vyžadován „Maß“, myslí se tím většinou máz světlého piva. Obzvláště známý je „Maßkrug“ používaný na Oktoberfestu. Pro mnichovský Oktoberfest je každoročně nově vyráběn a zdobí ho motiv festivalu. Oproti skleněným „tuplákům“, do kterých se nalévá pivo v běžných pivních stanech, je ten z Oktoberfestu vyroben z kamene. Výhodou skleněných „tupláků“ jsou vyrytá tzv. očka, která slouží k větší stabilitě sklenice a také k příjemnějšímu pohledu⁷⁶.

---

⁶⁹ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Schuhplattler>, citováno 1. 2. 2020

⁷⁰ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Fingerhakeln>, citováno 1. 2. 2020

⁷¹ Dostupné z <https://www.muscle-fitness.cz/sp-26957/>, citováno 5. 2. 2020

⁷² Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Fingerhakeln>, citováno 1. 2. 2020

⁷³ Dostupné z <https://www.muscle-fitness.cz/sp-26957/>, citováno 5. 2. 2020

⁷⁴ Dostupné z <https://en.wikipedia.org/wiki/Maß>, citováno 7. 2. 2020

⁷⁵ poznámka autorky bakalářské práce

⁷⁶ Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Maßkrug>, citováno 9. 2. 2020

Po vysvětlení základních pojmů lze přejít k významu celého slova *Maßkrugstemmen*. Pod tímto pojmem se skrývá vytrvalostní sport, při kterém drží soutěžící naplněný 2.4 kilový „Maßkrug“ s nataženou rukou. Světový rekord činí 45 minut a 2 sekundy⁷⁷. Celá soutěž začíná naplněním „tupláku“, po kterém dá rozhodčí povel ke startu. Ten, kdo vylije pivo nebo nesprávně drží paži, je vyřazen. Soutěžící, který vydrží držet sklenici nejdéle, vyhrál. Soutěžit mohou jen lidé starší 18-ti let⁷⁸.

---

⁷⁷ Dostupné z <https://en.wikipedia.org/wiki/Maß>, citováno 9. 2. 2020

⁷⁸ Dostupné z <https://wichtige-dinge.de/eventmodul/masskrugstemmen/>, citováno 9. 2. 2020

6. MIKROANALÝZA TEXTU

6.1 Slovotvorná rovina

6.1.1 Odvozeniny

Odvozování je pro německý jazyk důležitým procesem tvorby slov, při kterém je nové slovo vytvářeno pomocí gramatických morfémů nebo změnou kořene. Odvozeniny, které jsou tvořeny pomocí gramatických morfémů, se nazývají explicitní odvozeniny. Tvoří je buď předpony, přípony nebo různé obměny⁷⁹. Ze slov vyskytujících se v překladu lze uvést následující příklady, které byly utvořeny předponami. Závorky obsahují slova, ze kterých jsou příklady odvozeny: *unpassend* (passend), *besagen* (sagen), *nachdenken* (denken), *Hintergrund* (Grund). Příponami byla utvořena slova jako *Lehrerin* (Lehrer), *Besonderheit* (besonder), *nachbarlich* (Nachbar) nebo *westlich* (Westen).

K implicitním odvozeninám patří slova, která vytváří jiný slovní druh než původní slovo. Rozlišovat lze slova se změnou samohlásky v kořeni slova, konverzi a transpozici⁸⁰. Ve zvolených překladech se vyskytovaly především případy konverze. Patřila k ní např. slova *Grenze* (grenzen), *Bericht* (berichten), *Fragen* (fragen), *Geschehen* (geschehen), *Wende* (wenden), *Besonderes* (besonders), *Aufregendes* (aufregend), *Laufen* (laufen) nebo *bedrückt* (bedrücken).

6.1.2 Složeniny

Složeniny nebo také kompozita jsou v německém jazyce dalším velmi častým jevem. Taková slova jsou utvořena spojením dvou nebo více slov. Jednou z možností rozlišení kompozit je rozdělení dle slovního druhu kombinovaných slov. Mohou tak vzniknout kombinace jako podstatné jméno s dalším podstatným jménem, sloveso s podstatným jménem, sloveso s přídavným jménem apod⁸¹. Níže jsou uvedené nejčastější druhy kompozit, které se v překládaných textech vyskytovaly, spolu s příklady:

podstatné jméno + podstatné jméno: *Rathaus*, *Landkreis*, *Paukenschlag*, *Managerkurse*

přídavné jméno + podstatné jméno: *Geheimdienst*, *Hochzeit*, *Neuvermählten*, *Fernsicht*

předložka + podstatné jméno: *Hintergrund*, *Untergrund*, *Mitarbeiter*, *Nachmittag*

předložka + přídavné jméno: *zugewandt*, *überkluge*, *überzeugend*, *zusammenfassend*

předložka + sloveso: *mitteilen*, *unterhalten*, *ansprechen*, *aufklären*

---

⁷⁹ Harm 2015: 26-27

⁸⁰ *Ibid.*: 27

⁸¹ Pittner 2016: 66

Z výše zmíněných kompozit měla autorka největší problém s překladem slova *Paukenschlag*, který se objevil v kapitole *Zaměřeno na Danu* v souvislosti s převratem v roce 1989. Doslovný překlad by byl v daném kontextu nevhodný, a proto autorka dospěla k výrazu *třesk*.

6.2 Syntaktická rovina

Ve výchozím textu se objevovalo mnoho infinitivních konstrukcí. Patří k nim prostý infinitiv s „zu“, vazba sein + infinitiv s „zu“ nebo také infinitivní vazba, pomocí které se vyjadřuje účel. Tyto konstrukce nepředstavovaly větší překladatelské problémy. Ke konstrukcím s prostým infinitivem a „zu“ se řadila např. věta *Über seine Lage begann er zum ersten Mal nachzudenken, als er einen Hintergrund erfuhr, [...]*. Tuto větu autorka přeložila takto: *O své situaci začal poprvé přemýšlet, když zjistil okolnosti, [...]*. Další větou byla např. věta *Es hatte keinen Sinn, mit ihr darüber zu sprechen*. Ta byla přeložena jako *Nemělo žádný smysl s ní o tom mluvit*. Vyskytlo se i několik případů vazby sein + infinitiv s „zu“. Mezi ty patřila věta *Wie man etwas zu sagen hat, wenn überhaupt was zu sagen ist...*, která zahrnovala i případ s „hat“. Utvořený překlad zní: *Jak má člověk něco říct, když je vůbec co říct...* Případy infinitivní vazby s „um“ + „zu“, která vyjadřuje účel, byly poměrně četné. Jedním takovým byla věta *Also, um die Wahrheit zu sagen, er war nicht parteilos*. Zde by nebyl doslovný překlad možný, a proto se autorka rozhodla pro překlad *Tedy, popravdě řečeno nebyl nestranný*. Jedním z příkladů byla i věta [...] *und versucht es Türkisch-Deutsch, um ja verstanden zu werden*. Její překlad byl následující: [...] *a zkusí to turecko-německy, aby mu opravdu rozuměli*. Problémy shledávala autorka ve spojení s „gibt“ a „zu“ + infinitiv, které bylo v překladu třeba nahradit plnohodnotným slovesem. Patřila k nim např. věta *Was gibt es also zu berichten*, která byla následně přeložena jako *Co tedy stojí za vyprávění?*

V textech se objevovalo i mnoho přívlastků a přívlastkových vět. Níže budou uvedeny jen případy přívlastků, a to přívlastků postupně rozvíjejících, jelikož právě jejich překlad přinášel největší obtíže. Následující věta obsahovala hned několik přívlastků: *Wie sollen wir angesichts solcher dürftiger Angaben zu einem in allen Punkten überzeugenden und die gegebenen Zusammenhänge begreiflich machenden Bericht gelangen?* Věta byla přeložena jako *jak máme vzhledem k takovým chabým údajům dospět ke srozumitelně působícímu sdělení v souvislostech, které bude ve všech ohledech přesvědčivé?* Méně náročný byl překlad věty *Vielleicht sind sie aber doch von einem öffentlichen, in diesem Fall grenzübergreifenden Interesse*. Utvořený překlad zní: *Možná je ale přeci jen ve veřejném, v tomto případě hranice přesahujícím zájmu tato tajemství rozkrýt*.

Ačkoliv má německý jazyk relativně volné postavení slov ve větě a může se dobře přizpůsobit danému kontextu a komunikační situaci, postavení slovesných částí bývá

dané. Tyto části totiž vystupují většinou odděleně a vytváří tzv. Satzklammer, při kterých stojí sloveso v určitém tvaru v levé části a případné sloveso v neurčitém tvaru na straně pravé⁸². Český slovosled se dá vyloženě nazvat jako volný. Je velmi variabilní a je to prostředek, díky kterému lze v českém jazyce vyjádřit dynamičnost, důraz na určitá slova. S problémem ohledně slovosledu se autorka setkala např. ve větě, která nebyla ukončena a která naznačovala další pokračování výroku. Částice „dass“ značí, že sloveso stojí na posledním místě ve větě. Právě toto sloveso bylo ve výchozím textu vynecháno. Diskutovaná věta zní následovně: *Und dass noch nie jemand so überzeugend... [...]*. Pokud by bylo sloveso vynecháno v českém překladu, nabízelo by se na jeho místo možná až příliš mnoho možností doplnění oproti německé verzi, kde lze předpokládat dokončení se slovesem „war“. Autorka se proto rozhodla pro ponechání slovesa a trojtečky: *Prý ještě nikdy nebyl někdo tak přesvědčivý...* Pokud jde o důraz na určitá slova, ten byl v českém překladu využit u několika vět. Původní věta „*Nicht so, wir sind hier in Tschechien!*“ měla apelovat na přednášejícího, aby si uvědomil, že je v Česku. Proto byla v překladu použita možnost zdůraznění v podobě přesunutí příslovce „tady“ před sloveso „jsme“: „*Takhle ne, tady jsme v Česku!*“

Ve výchozím textu se vyskytovalo velké množství souvětí, ale i jednoduché věty, které sloužily ke zdůraznění nějaké skutečnosti nebo k vyvolání napětí. Ne vždy ponechala překladatelka tato souvětí či jednoduché věty v původní podobě, což bylo motivováno českou stylistikou. Více k této problematice bude uvedeno v kapitole 6.5 věnující se stylistické rovině.

6.3 Tvaroslovná rovina

Co se týče gramatické kategorie způsobu, byly texty z větší části napsány formou aktivu. Pasiv se objevoval jen zřídka, a to především ve formě perfekta nebo plusquamperfekta jako ve větě *Die Hochzeit war nur deswegen möglich worden, [...]*, která byla přeložena jako *Svatba se tak mohla konat jen proto, [...]*. Perfektum bylo zastoupeno např. ve větě *Ihre Fähigkeiten sind bereits nach den neuen Methoden entwickelt worden*. Její překlad zněl: *Své schopnosti si zdokonalovala již podle nových metod [...]*. V případě překládání pasiva byla v českém překladu použita forma aktivu. Poslední zmíněná příkladová věta byla v českém překladu spojena s následující větou, proto je v tomto případě psána trojtečka na konci. Podobné případy se mohou vyskytnout i u dalších vyjádření.

V textu se objevoval i velký počet zpodstatnělých přídavných jmen. Na ukázkou budou uvedeny některé případy. Prvním je věta *Der Bräutigam selber kein Besonderer, [...]*. Přeložena byla jako *Ženich sám o sobě nebyl ničím výjimečný, [...]*. Další zpodstatnělé

---

⁸² Pittner 2016: 113

přídavné jméno se objevilo i v případě *Auch danach nichts Auffallendes*, který byl řešen jako *Ani tak nic výjimečného*. Dvě zpodstatnělá přídavná jména se vyskytla ve větě *Ob da nicht auch was Besonderes vorgefallen sei, was Verdächtiges?* Přeloženo jako *Nepřihodilo se i u ní něco zvláštního, něco podezřelého?*

V německém jazyce se pády vyjadřují hlavně pomocí předložek. V českém jazyce je však nutné je v určitých spojeních se slovesem nahradit jinými předložkami nebo je zcela vynechat. Bezpředložkový 7. pád byl uplatněn u překladu původního vyjádření [...], „mit diesem Schnecken-tempo werden wir es niemals schaffen, [...], který zněl: „*Tímhle šnečím tempem tam nikdy nedojdeme, [...]*. Dále také u překladu komentáře [...], *sagte jemand mit lauter Stimme* s řešením: [...], *řekl někdo silným hlasem*. Následovaly také případy s předložkami „zu“, „von“ nebo „in“: *Ja, sie war also gleich zu Beginn von dem großen Impuls ergriffen, [...]* (*Ano, hned od začátku ji zachvátilo veliké nadšení, [...]*); *Sie ist der Ehrgeiz in Person. (Je to ctízádnost sama.); Deswegen riet sie mir zur Direktmethode: (Proto mi doporučila přímou metodu.)*. Naopak předložka chyběla v německé větě *Sehen Sie aber die Regierung!*, jelikož se sloveso „sehen“ pojí s bezpředložkovým 4. pádem. V českém překladu byla použita předložka „na“ – *Podívejte se ale na vládu!*

6.4 Lexikální rovina

6.4.1 Termíny

Ačkoliv jsou vybrané texty spíše publicistického rázu, vyskytovaly se v nich i některé termíny. Šlo především o termíny spojené s obdobím komunismu jako *parteilos* (*neustranný*), *Staatssicherheit* (*Státní bezpečnost*) nebo *Eiserner Vorhang* (*železná opona*). Slovo *Vorhang* má také význam *záclony*, ale v tomto ustáleném spojení nebylo pochyby o jiném překladu. Další termín se objevil ve větě *Sein Name sei in den Listen der informellen Mitarbeiter der einstigen Staatssicherheit aufgetaucht, also ČSSR*. Řeč je o tzv. Cibulkových seznamech, které lze v překladu nazvat *seznamem neoficiálních spolupracovníků dřívější československé Státní bezpečnosti*. Termínem vedoucím k většímu zamyšlení byl lexém *Staatspartei*. Překlad *státní strana* by nemusel být mladší generací správně pochopen. Proto se autorka rozhodla pro ekvivalent *komunistická strana*, jelikož právě komunistická strana v době, ve které se odehrává text, vládla a zastupovala tak stát. Výrazem, který také souvisí s obdobím komunismu a zároveň je pojmem ekonomickým, je německý pojem *Konjunktur*, který pochází ze středolatinšského *coniunctura*, tedy *spojení*⁸³. Pro tento výraz neexistuje v českém jazyce žádné synonymum a ponechává se výraz *konjunktura*.

---

⁸³ Dostupné z <https://www.duden.de/rechtschreibung/Konjunktur>, citováno 26. 3. 2020

6.4.2 Geografické názvy

Hlavním dilematem u překládání geografických názvů byla otázka, zda ponechat název v jazyce originálního textu, či zda původní název převést do jazyka výchozího. S tím se pojí i problém exonym. Exonymem se označuje podoba vlastních jmen, kterou lidé určité kulturní oblasti používají pro názvy objektů a osob mimo tuto oblast. Výhodou exonym je především jejich snazší vyslovitelnost a možnost deklinace. Faktory, které mají vliv na užívání exonym:

- faktor času
- sociální kontakty, znalost cizích jazyků
- společné dějiny
- vývoj jazyka
- sdělovací prostředky
- zvuková kompatibilita mezi výchozím a cílovým jazykem

Názvy měst se často píší stejně jak v původním, tak i v cílovém jazyce, ale rozdíl může spočívat v jejich výslovnosti, např. u slov Edinburgh nebo Barcelona, která se v anglickém a španělském jazyce vyslovují jinak než v českém⁸⁴. Stejně tak i v případě saského města Chemnitz, který je v českém jazyce většinou čten s „ch“, zatímco v tom německém se vyslovuje s „k“.

Při překladu českých toponym do němčiny přichází v úvahu několik možností jako je např. převzetí názvu se substitucí vokálů, volný i doslovný překlad, nezávislé pojmenování atd⁸⁵. Svůj ekvivalent mají v němčině i menší obce, kde od středověku až po rok 1947 pobývali především občané německé národnosti⁸⁶. Mezi taková patří na severozápadě např. Žatec (Saatz), Kadaň (Kaaden), Cheb (Eger), na Šumavě Domažlice (Taus), Stříbro (Mies) nebo Písařova Vesce (Albersdorf) a v Krkonoších např. Špindlerův Mlýn (Spindlermühle), Pec pod Sněžkou (Petzer) či Vrchlabí (Hohenelbe)⁸⁷.

Do výchozího jazyka byly v překladech převedeny např. názvy zemí. U pojmu *Tschechien* se autorka potýkala s problematikou českého ekvivalentu. V hrubém překladu uvedla nejprve překlad *Čechy*, který však není standardizovaný a označuje jen jednu ze tří historických území České republiky. Ani název Česká republika nepovažovala autorka za nejvhodnější, jelikož se jedná o pojem dvouslovný. Výsledným

---

⁸⁴ Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Exonymum>, citováno 11. 5. 2020

⁸⁵ poznámka autorky bakalářské práce

⁸⁶ Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sudety>, citováno 12. 5. 2020

⁸⁷ Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_německých_názvů_obcí_a_osad_v_Česku, citováno 12. 5. 2020

ekvivalentem byl proto zvolen poměrně nově zavedený pojem *Česko*. V originálním textu se také objevilo označení pro Německo v obou jazycích, a to ve větě *Was soll jetzt der junge Mann aus dem anderen Land, aus diesem Německo oder Deutschland bloß machen*. Pro zachování jazykové hry, která byla mj. zastoupena v mnoha dalších případech, byly oba výrazy ponechány, jen v opačném pořadí, čímž se text přizpůsobil českému čtenáři. Z tohoto důvodu byl výraz *Deutschland* zároveň přizpůsoben českému pravopisu – *Co má teď mladý muž z jiné země, z tohoto Dojčlandu nebo Německa jen dělat*. V textu byl několikrát uveden pojem *Bayern*, jehož překlad nepředstavoval žádné problémy s ohledem na český ekvivalent *Bavorsko*. Přeloženo bylo také geografické označení *Böhmerwald*, tedy *Český les*, nebo *Eisensteiner Tal* – *železnorudské údolí*. Nepřeloženy zůstaly nejvyšší vrcholy Rakouska a Německa – *Großglockner* a *Zugspitze*, jelikož se pro ně žádný ekvivalent neužívá. V prvním textu byla uvedena i šumavská hora *Špičák* – *Der Spitzberg ist längst bestiegen, er hat auch einen tschechischen Namen — Špičák*. Její německý ekvivalent *Spitzberg* nahradil v poslední větě výraz český, jehož název není nutné pro české čtenáře zdůrazňovat – *Na Špičák se stoupá odedávna a má dokonce i německé jméno – Spitzberg*.

6.4.3 Expresivní výrazy

Ve vybraných textech se objevovalo velké množství expresivních výrazů především ve spojitosti s jazykovou hrou. Překlad těchto výrazů byl pro autorku nejsložitější, jelikož se musela snažit o zachování této jazykové hry nebo alespoň o stejný výsledný dojem.

Příkladem takové jazykové hry je věta *Die Mama oder Maminka sieht ihn nicht einmal an*, která zdůrazňuje, že hovor spolu vedou Němec a Češka. Z toho důvodu byl v překladu jak český, tak i německý výraz ponechán, a to v obráceném pořadí, navíc doplněný spojením „chcete-li“ – *Maminka, nebo chcete-li die Mama, se na něj ani jednou nepodívá*. Dva expresivní výrazy i jazyková hra se objevily v prvním překládaném textu – *Jedenfalls begann Hans aufzumerken, zumal Janas Vater nicht nur so zum Spaß dabei war, sondern ein großes „Tier“ gewesen sein muss, tschechisch ein Papaláš, gesprochen Papaläsch*. Zde došlo v cílovém textu k úpravě sdělení, jelikož není pro českého čtenáře nutné zvlášť zdůrazňovat, že spojení „velké zvíře“ se česky řekne „papaláš“ a jak se tento výraz vyslovuje. Česká verze proto zní následovně: *V každém případě si Hans začal všímat, že obzvláště Janin otec tam nebyl jen tak pro zábavu, nýbrž musel být „velké zvíře“, jak Češi s oblibou říkají – „papaláš“*.

K expresivnímu vyjádření by autorka zařadila i citoslovce „hop“, které se objevilo v německé větě *Jetzt habe man ihn hopp hopp hopp als Direktor des Masarykgymnasiums von Pilsen abgesetzt* a vyjadřuje rychlost, s jakou byla osoba dosazena do postu ředitele gymnázia. V českém překladu by však citoslovce v tomto

případě mohlo znít zvláště, nepřirozeně, a proto bylo nahrazeno příslovcem „velmi“ a slovesem „rychle“ – *V reakci na to byl velmi rychle sesazen z postu ředitele Masarykova gymnázia v Plzni*. Případem česko-jazykové hry s expresivním výrazem byla věta *Sie hatte noch was Deutsch von ihrer Oma gelernt, von ihrer Babitschka halt*. V překladu byla jazyková hra ponechána, pouze byla uzpůsobena českému čtenáři – *Babitschka* tak byla nahrazena tvarem *Óminka*, který je i svou ortografií přizpůsoben českému jazyku, stejně jako byla *Babitschka* uzpůsobena ortografií německé. Celý překlad tedy zní: *Naučila se ještě něco německy od svojí babičky, vlastně od svojí Óminky*.

Tzv. překladatelským oříškem byla pro autorku jazyková hra s některými expresivními výrazy evokujícími období komunismu ve spojení s předložkou „mit“ – *Das seien damals alle gewesen, Mitglieder, Mitarbeiter, Mitwisser, Mitläufer, Mitkrieger. Ale nur mit mit mit...* Nejprve se autorka pokoušela o překlad za pomoci výrazu „spolu“, ale ten se neukázal být u většiny slov vhodný. Proto došlo k úpravě, která by měla v souvislosti s komunismem vyvolat stejný nebo alespoň podobný dojem jako předložka „mit“, tedy – *Tehdy byli všichni soudruzi: soudruh učitel, soudruh ředitel, soudruh Novák... Samá soudržnost...*

V jednom z překládaných textů se objevila i deminutiva *Häkelchen* a *Häubchen*, které byly přeloženy jako *háček* a *čepeček*.

6.4.4 Reálie

Každý překladatel musí při své práci respektovat reálie výchozí i přijímací kultury. Jejich překlad tedy není vždy snadný. Prvním příkladem je výraz *Volkshochschulen*, což jsou instituce pro vzdělávání dospělých. Německý výraz byl v českém překladu ponechán, ale následovala poznámka v závorce, kterou si překladatelé právě při překladu reálií často vypomáhají. Problematika reálií byla uplatněna i ve spojení *bayerisch-böhmische Ehe*, kdy bylo pořadí přídavných jmen v českém překladu prohozeno pro přizpůsobení se českému čtenáři. Reálie se hojně vyskytovaly především v posledním překládaném textu. Patřily k nim výrazy jako *Gamsbart* (*kamzičí štětka*) nebo také *Schuhplatteln*, *Fingerhakeln* či *Maßkrugstemmen*. Poslední tři uvedené výrazy byly v překladu ponechány, ale byly doplněny opět o poznámku v závorce s českým překladem nebo vysvětlením. Tyto reálie byly blíže vysvětleny v kapitole 5.1.

6.5 Stylistická rovina

Z hlediska stylistické stránky bylo provedeno několik změn z důvodu přizpůsobení se české stylistice. Jednou z takových změn bylo rozdělování dlouhých vět do více vět kratších či naopak spojování na českou stylistiku příliš mnoho krátkých vět za sebou do jedné věty. To může totiž v případě české stylistiky vyvolat pocit nechtěné

„šroubovitosti“. Toho se autorka snažila vyvarovat např. u následujícího případu: *Ja, die Dana. Sie wollte Lehrerin werden.* Proto došlo ke sjednocení těchto dvou vět – *Dana se chtěla stát učitelkou.* Sjednocení do jedné věty za pomoci čárky považovala autorka za stylisticky vhodnější i u těchto dvou vět: *Noch ein Auftrag. Noch ein lukratives Geschäft.* Tedy *Ještě jedna zakázka, další lukrativní obchod.* Tam, kde byl výčet několika krátkých vět za sebou jasným symbolem pro jakési napětí, bylo toto rozdělení ponecháno.

Co se týče rozdělení odstavců, bylo do něj zasaženo na začátku druhého textu, kdy bylo ve výchozím textu několik vět rozděleno do samostatných odstavců:

Sie hieß Dana. Konnte aus Klattau oder Taus stammen.

Also aus Klatovy oder Domažlice.

Vom Land hinter dem westlichen Horizont wußte sie am Anfang fast nichts.

Also von den Leuten hinter den sieben Böhmerwaldbergen.

Toto rozdělení by nepůsobilo s ohledem na českou stylistiku konzistentně, proto byly tyto věty spojeny do jednoho odstavce.

V překladech byly často použity jiné navazovací prostředky, než jakých bylo užito ve výchozích textech. Jedná se hlavně o užití dvojteček, uvozovek a pomlček. Pro užití pomlčky namísto dvojtečky se autorka rozhodla např. u výroku *Also auf einmal etwas Besonderes: gerade Janas Vater.* Pro český jazyk je v takovém případě více běžné užití pomlčky. Překlad této věty tedy zněl: *Poté mu začalo připadat, že tu něco zvláštního je: a rovnou její otec.*

V některých pasážích se objevilo nejednotné uvozování přímé řeči ve výchozích textech, což by mohlo v českém překladu působit matoucím způsobem. Přímá řeč nebyla nijak uvozena např. ve větě: [...], *sagte sie mit fester Stimme: Ja, ich komme, morgen um 19 Uhr.* Proto byla přímá řeč v překladu vyznačena uvozovkami. Nekonzistentnost se vyskytla v rámci jednoho z textů u vět: *Und meine immer noch: „Die Tschechen müssen“* – [...], kde byla přímá řeč uvozena uvozovkami, a u věty *Ich dachte nur: Danke, Jindra, danke!*, u které bylo toto uvození vypuštěno. Výrazy „meinen“ a „denken“ v tomto případě plní stejnou funkci, proto byly v překladu užity uvozovky za oběma dvojtečkami.

V originálních textech se vyskytovaly i výrazy nespisovného rázu jako *nix (nic)*, *total (úplně)*, *frägt (ptá se)* nebo zkrácená forma slovesa „stehen“ – *steh*.

6.6 Překlad vybraných titulů

Zvláštní kapitolu věnovala autorka překladu vybraných titulů, jelikož právě titul díla může přitáhnout čtenářovu pozornost a je důležitou součástí celého textu. Více byla problematika překládání titulů popsána v kapitole 2.5.

Prvním vybraným textem byl text s názvem *Als Hans endlich was mitkriegte*. Jméno „Hans“ zde, stejně jako v celém textu, bylo ponecháno pro zdůraznění toho, že se jedná o Němce, což je důležité pro kontext celého textu. Překlad celého titulu tedy zní: *Jak Hans konečně něco pochopil*.

Další text se v originálu nazýval *Und immer wieder nur Dana*. V hrubém překladu autorka nejprve uvedla překlad *A zase jenom Dana*, což ale neodpovídalo kontextu, ze kterého byl nadpis vytržen: *Und schauen Dana an. Und immer wieder nur Dana*. Překlad *A jenom na Danu* by neměl dostatečnou výpovědní hodnotu, a proto autorka došlo k tematickému nadpisu *Zaměřeno na Danu*.

Třetím titulem byl fejeton s názvem *Strč prst skrz krk!*, který měl český název již v originálním znění. Tato volba je zcela pochopitelná a vypovídá o obsahu celého textu, jehož vtíp spočívá v tom, že si docent při své přednášce neuvědomí, že přednáší v Česku. Výrok *Strč prst skrz krk!* je tedy zvoláním, která má upozornit na fakt, že se nachází právě v Česku.

Následoval fejeton s původním názvem *Der erste Versuch am Spitzberg*. Slovo „Versuch“ má několik sobě si podobných významů – *pokus, zkouška, experiment* či *test*. Vzhledem ke kontextu celého textu byl v překladu použit výraz *pokus*, jelikož je řeč o Bavorových pokusech o komunikaci. Geografický název zde byl přeložen do češtiny, čímž celý titul vyzní pro českého čtenáře přirozeněji, také v souvislosti se zmínkou o Českém lese v první větě textu a v závislosti na následovné zmínce německého názvu. Komplettní překlad tedy zní: *První pokus na Špičáku*.

Titul posledního výchozího textu *Ein Bayer im Königreich Tschechien* nepředstavoval větší překladatelský problém. Podstatné jméno *Tschechien* bylo pouze převedeno do české podoby přídavného jména – *Bavor v Království českém*.

7. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit český překlad a kontrastivní analýzu vybraných publicistických textů z díla W. Baumanna s komentářem zaměřeným na problematické jevy vyskytující se ve všech pěti překládaných textech, a to z hlediska procesu překladu.

Práce byla rozdělena na tři hlavní části. První byla část teoretická se šesti podkapitolami zaměřenými na teorii překladu, druhy překladu i na osobnost překladatele a jeho činnost, při které by se měl řídit osvědčenými postupy a kritérii překladu. Poslední dvě podkapitoly byly věnovány překládání titulů a publicistickému stylu, který spolu s uměleckým stylem charakterizuje styl předložených textů. V poslední zmíněné podkapitole byl také přiblížen žánr fejetonu, kterému se předložené texty dají nejlépe připodobnit. Při sestavování teoretické části bylo čerpáno především z knih *Překlad jako kreativní proces* od Z. Fišera, *Překlad a překládání* od D. Knittlové a z knihy od Z. Kufnerové *Překládání a čeština*. Teoretická část představovala přípravu na hlavní část práce – část praktickou.

Praktická část zahrnuje navržené a revidované překlady zvolených publicistických textů z díla W. Baumanna. Překlad byl vytvořen k těmto pěti textům: *Als Hans endlich was mitkriegte*, *Und immer wieder nur Dana*, *Strč prst skrz krk!*, *Der erste Versuch am Spitzberg* a k textu s názvem *Ein Bayer im Königreich Böhmen*. Všechny texty pocházejí z monografie W. Baumanna a L. Matuškové *Von der Wissenschaft zum literarischen Text* (původně texty vycházely v regionálním denním tisku). Proces překládání byl s ohledem na mnoho fází překladatelského procesu časově náročný. Autorka se musela nejdříve důkladně seznámit se všemi překládanými texty a teprve poté začít s hrubým překladem. Zároveň musely být provedeny rešerše konkrétních lexémů i související tematiky a stejně tak i konzultace, jelikož překladateli může při jeho práci chybět potřebný odstup, a proto je důležité svou práci konzultovat s někým dalším. Náročné bylo v mnoha případech hledání nejvhodnějšího ekvivalentu s ohledem na celkové vyznění textu.

Za překlady následují dva německo-české glosáře s vybranou slovní zásobou, která se v textech objevila. Glosáře by měly českému čtenáři objasnit překlad složitějších jevů a přispět ke srozumitelnosti při četbě daných textů. Ve většině z nich byla, ať už ve větší či v menší míře, zastoupena slovní zásoba, jejíž význam nebyl na první pohled zcela jasný, a musela nastoupit již zmíněná rešerše a hledání co nejvhodnějšího ekvivalentu s ohledem na kontext. Autorka považuje znalost kontextu při překladu těchto lexémů za velmi nápomocnou, a proto se rozhodla zařadit alespoň část kontextu ke každému z lexémů. Z důvodu větší přehlednosti byly glosáře rozděleny na glosář, který zahrnuje původně víceslovné kolokace a fráze a na glosář s německými substantivy (jednoslovnými výrazy).

Třetí část se věnovala komentáři problematičtých jevů, které se vyskytovaly ve vybraných textech. Komentář byl rozdělen na makro a mikroanalýzu. V makroanalýze je představena monografie obsahující výchozí texty, autor textů i texty samotné. Na konci makroanalýzy byla pro bližší seznámení s reáliemi zařazena podkapitola pojednávající o bavorských tradicích, které se vyskytly v posledním textu.

Následovala mikroanalýza, ve které byl objasněn překlad konkrétních problematičtých pojmů, kolokací nebo i celých vět. V této analýze překladu se autorka snažila o shrnutí nejčastějších skupin jazykových jevů, a to v rovině slovtvorné, syntaktické, tvaroslovné, lexikální a stylistické. V rovině slovtvorné to byly odvozeniny a složeniny, v rovině syntaktické např. infinitivní konstrukce, v rovině tvaroslovné předložkové a bezpředložkové vazby, v lexikální rovině to byly především expresivní výrazy a ve stylistické rovině byly uvedeny příklady změn s ohledem na českou stylistiku. Největší problémy autorka shledala v rovině lexikální, a to jak u zmíněných expresivních výrazů, tak u překladu reálií a geografických názvů. Často bylo nutné rozhodnout, zda výchozí výraz ponechat v originálním znění nebo se jej pokusit převést do českého jazyka. Výrazy z oblasti reálií, pro které existuje český ekvivalent, byly přeloženy do českého jazyka, zatímco některé výrazy či spojení s nejasným překladem byla ponechána a doplněna o poznámku v závorce. U expresivních výrazů se autorka většinou pokusila převést je vhodným způsobem do českého jazyka, což znamenalo provést i různé úpravy s cílem podobného nebo stejného vyznění jako u výchozího textu, např. u následujícího spojení: *Sie hatte noch was Deutsch von ihrer Oma gelernt, von ihrer Babitschka halt.* V překladu byl smysl hry s jazykem ponechán, ovšem s přizpůsobením se českému čtenáři – *Babitschka* tak byla nahrazena tvarem *Óminka*. Celý překlad tedy zněl: *Naučila se ještě něco německy od svojí babičky, vlastně od svojí Óminky.* Součástí mikroanalýzy je i podkapitola zabývající se konkrétními překlady titulů výchozích textů. Tato část vychází z teoretické podkapitoly o překládání titulů, která je rovněž součástí práce.

Práce na teoretické části bakalářské práce autorku obohatila o znalosti z oblasti translatologie, které mohla následně využít v praktické části zahrnující překlady všech pěti textů. Právě tato praktická část jí přinesla první větší překladatelské zkušenosti, ze kterých bude moci čerpat i v budoucnu, poučit se z nich a díky kterým bude moci rozvíjet své překladatelské kompetence. Jako obohacující autorka hodnotí i komentář k textům, tedy konkrétně především mikroanalýzu, ve které musela reflektovat a obhájit svá rozhodnutí překladu. Nelze opomenout ani osvojení si nové slovní zásoby a nahlédnutí do světa překladatelské praxe.

8. RESUMÉ

Název této práce je: *Komentovaný překlad vybraných publicistických textů z díla W. Baumanna*. Práce se zabývá jak teorií, tak i praxí překladu.

Teoretická část je věnována teorii překladu, druhům překladu, překladateli a jeho činnosti. Dále také překládání titulů a publicistickému stylu, jehož podkapitolu tvoří fejeton.

Základem praktické části je samotný překlad pěti vybraných textů krátké prózy. Na něj navazuje makroanalýza a mikroanalýza textů. V makroanalýze lze nalézt informace o publikaci, ze které byly texty čerpány, o autorovi textů i o samotných textech. Následuje podkapitola o bavorských tradicích popisující tradice zmíněné v posledním překládaném textu. Mikroanalýza se skládá z roviny slovtvorné, syntaktické, tvaroslovné, lexikální a stylistické a z podkapitoly objasňující překlad titulů vybraných textů.

Závěr této práce tvoří dva německo-české glosáře obsahující vybranou slovní zásobu ze všech překládaných textů.

RESÜMEE

Der Titel dieser Bachelorarbeit lautet: *Die kommentierte Übersetzung der ausgewählten publizistischen Texte aus dem Werk von W. Baumann*. Die Arbeit beschäftigt sich sowohl mit Theorie als auch mit Praxis der Übersetzung.

Der theoretische Teil wird der Theorie der Übersetzung, den Übersetzungsarten, dem Übersetzer und seine Tätigkeit gewidmet. Weiter auch der Übersetzung von Titeln und dem Stil der Publizistik, dessen Unterkapitel Feuilleton bildet.

Die Grundlage des praktischen Teils ist die Übersetzung von fünf ausgewählten Texten der Kurzprosa. Daran schließt die Makro- und Mikroanalyse der Texte an. Die Makroanalyse enthält Informationen über die Publikation, aus der die Texte genommen wurden, über den Autor der Texte und auch über die Texte selbst. Dann erfolgt ein Unterkapitel über bayerische Traditionen, das die in dem letzten übersetzten Text erwähnte Traditionen beschreibt. Die Mikroanalyse besteht aus der wortbildungs-, syntaktischen, morphologischen, lexikalischen und stilistischen Ebene und aus dem Unterkapitel, das die Übersetzung der Titeln von den ausgewählten Texten erläutert.

Den Abschluss dieser Arbeit bilden zwei deutsch-tschechische Glossare, die ausgewählten Wortschatz aus allen übersetzten Texten enthalten.

9. PRAMENY A LITERATURA

TIŠTĚNÉ ZDROJE

BAUMANN, Winfried a Lenka MATUŠKOVÁ. *Von der Wissenschaft zum literarischen Text: Analyse der Kurzprosa von Winfried Baumann*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012. ISBN 978-80-7395-517-5.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host, 2009. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-343-2.

HARM, Volker. *Einführung in die Lexikologie*. Darmstadt: WBG, 2015. ISBN 978-3-534-26384-4.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2. nezměn. vyd. Praha: Academia, 1989, IV, P-Q.

HOGH, Horst. *Německo-český, česko-německý slovník*. 3. vyd. Praha: Knihcentrum, 1999. ISBN 80-86054-93-4.

HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-13-5.

KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

KRIJTOVÁ, Olga. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-215-X.

KŘÍŽKOVÁ, Jaroslava a Michael PŮČEK. *Velký německo-český slovník*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2004. ISBN 80-7200-958-3.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladau*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-x.

MÜLLEROVÁ, Eva. *Funkční styly a jejich základní žánry v současné komunikaci*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

Německo-český, česko-německý studijní slovník. 4. dopl. vyd. Olomouc: Fin, 2002. Slovníky (Fin). ISBN 80-86002-75-6.

OSVALDOVÁ, Barbora a Radim KOPÁČ, ed. *O fejetonu, s fejetonem: (sborník textů k žánru)*. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1286-7.

PITNER, Karin. *Einführung in die germanistische Linguistik*. Darmstadt: WBG, 2016. ISBN 978-3-534-74108-3.

VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BĚLIČ, Jaromír, Miloš HELCL a Alois JEDLIČKA, HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. Slovník spisovného jazyka českého. *Ústav pro jazyk český: Akademie věd České republiky* [online]. 2011 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

ČAPEK, Jan. Baumann, Winfried; Matušková, Lenka. Von der Wissenschaft zum literarischen Text: Analyse der Kurzprosa von Winfried Baumann. *Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik* [online]. 2013, 27(1-2), 212-214 [cit. 2020-03-21]. ISSN 2336-4408. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/11222.digilib/128428>

Exonymum. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Exonymum>

Fejeton. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Fejeton>

Fingerhakeln. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Jodeln>

HOLTMEYER, Annette. Bayerische Traditionen. *Planetwissen: Kultur: Brauchtum* [online]. 23. 7. 2019 [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: https://www.planet-wissen.de/kultur/brauchtum/bayerische_traditionen/index.html

Internetová jazyková příručka. *Ústav pro jazyk český: Akademie věd České republiky* [online]. [cit. 2020]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Jodeln. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Jodeln>

Jódlování. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Jódlování>

Maß. *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Maß>

Maßkrug. *Wikipedia: Die freie Enzyklopädie* [online]. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Maßkrug>

Maßkrugstemmen. *Rainbow Animation* [online]. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://wichtige-dinge.de/eventmodul/masskrugstemmen/>

OpenThesaurus: Synonyme und Assoziationen [online]. [cit. 2020-09-23]. Dostupné z: <https://www.openthesaurus.de/>

Seznam německých názvů obcí a osad v Česku. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_německých_názvů_obcí_a_osad_v_Česku

Seznam zaměstnanců. *Univerzita Pardubice: Fakulta filozofická* [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://ff.upce.cz/ff/kcj/seznam-zamestnancu/baumann-w.html>

Schuhplattler. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Jodeln>

Slovník. *Seznam.cz* [online]. [cit. 2020]. Dostupné z: <https://slovník.seznam.cz/>

Sudety. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sudety>

ŠVUB, Josef. Fingerhakeln – přetahování prsty. *Muscle & Fitness* [online]. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://www.muscle-fitness.cz/sp-26957/>

Wörterbuch. *Duden* [online]. [cit. 2020]. Dostupné z: <https://www.duden.de/woerterbuch>

10. PŘÍLOHY

V této kapitole jsou k nahlédnutí kopie výchozích textů v pořadí, ve kterém byly v bakalářské práci přeloženy, tedy: *Als Hans endlich was mitkriegte*, *Und immer wieder nur Dana*, *Strč prst skrz krk!*, *Der erste Versuch am Spitzberg* a k textu s názvem *Ein Bayer im Königreich Böhmen*.

Seznam příloh

10.1 Als Hans endlich was mitkriegte

10.2 Und immer wieder nur Dana

10.3 Strč prst skrz krk!

10.4 Der erste Versuch am Spitzberg

10.5 Ein Bayer im Königreich Böhmen

Všechny přílohy pochází z následujícího základního pramene:

BAUMANN, Winfried a Lenka MATUŠKOVÁ. *Von der Wissenschaft zum literarischen Text: Analyse der Kurzprosa von Winfried Baumann*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012. ISBN 978-80-7395-517-5.

10.1 Als Hans endlich was mitkriegte

2.1.12 Als Hans endlich was mitkriegte

Eigentlich war nichts Besonderes los, außer dass Hans heiratete. Der Bräutigam selber kein Besonderer, es handelte sich bloß um einen bayerischen Hans. Und die Braut stammte aus einem anderen Land von weit weg, weit hinter der Grenze, also aus der Nähe. Die Hochzeit war nur deswegen möglich geworden, weil es sich seit der Wende 1990 um einen Staat handelte, der nachbarlich wurde. Auf einmal grenzte halt Grenze an Grenze. Die ganz große neue Besonderheit. So dass man sich auch rein menschlich öfter näher kennenlernen konnte. Aber wer tat das schon, und zwar gleich am Anfang? Der Name der Braut, ach woher, er besagt nichts weiter, er lautet eben Jana. So heißen auf der anderen Seite viele. Daran war ebenfalls nichts Besonderes. Hans aus Bayern erkannte jedenfalls keinerlei Probleme, er erblickte nur gewisse günstige Möglichkeiten in der Zukunft.

Und nun haben wir ein Problem: Wie sollen wir angesichts solcher dürftiger Angaben zu einem in allen Punkten überzeugenden und die gegebenen Zusammenhänge begreiflich machenden Bericht gelangen? Versuchen wir ihn trotzdem und stützen uns dabei vor allem auf die Aussagen von Hans. Und hoffen, dass seine Angaben über das hinausgehen, was man sonst Geheimnisse einer bayerisch-böhmischen Ehe nennen könnte, die uns eigentlich nichts angehen. Vielleicht sind sie aber doch von einem öffentlichen, in diesem Fall grenzübergreifenden Interesse.

Was gibt es also zu berichten? Zunächst wirklich nichts Besonderes. Hans und Jana. Auch danach nichts Auffallendes. Nein, es hatte ihm nichts ausgemacht, dem katholischen Bayern, dass man in Tschechien nicht kirchlich heiratete, sondern nur auf dem Magistrat vor einem Standesbeamten. Dass es eine Gesellschaft ohne Kirche geben könnte, war für ihn nicht so wichtig. Und eben auch nichts Besonderes. Dass es da und dort alltägliche Unterschiede gab, na ja, darüber konnte man hinwegsehen. Auch verstand er nicht alles oder fast nichts. Die Hauptsache war für ihn – Jana. Über seine Lage begann er zum ersten Mal nachzudenken, als er einen Hintergrund erfuhr, der ihn verwirrte, weil er so etwas von Bayern her nicht kannte. Also auf einmal etwas Besonderes: gerade Janas Vater. Und da bekam er auf einmal etwas mit. So beginnt es immer, wenn man nach und nach schlauer wird. Man kommt mit, bekommt was mit oder kriegt was mit. Janas Vater also, er hatte vor 1989... Also, um die Wahrheit zu sagen, er war nicht parteilos.

Partei? Partei oder nicht Partei ist eigentlich auf der westlichen Seite der Grenze nichts Aufregendes. Auf der anderen Seite aber schon sehr. Jedenfalls begann Hans aufzumerken, zumal Janas Vater nicht nur so zum Spaß dabei war, sondern ein großes „Tier“ gewesen sein muss, tschechisch ein Papaláš, gesprochen Papaläsch. Zufällig sah Hans auch ein paar Bilder, der Schwiegervater bei Paraden auf einer Tribüne, zwar nicht in den ersten Reihen, aber trotzdem. Das begann ihn auf einmal zu interessieren, weil da auch Panzer und Raketen vorbeifuhren. Und das war wirklich was Besonderes, soviel Rüstung. Jana meinte nur: nix Besonderes. Das seien damals alle gewesen, Mitglieder, Mitarbeiter, Mitwisser, Mitläufer, Mitkrieger. Alle nur mit mit mit... Die einen liefen in der Mitte mit, die anderen eher am Rande, ansonsten liefen aber alle. Im Übrigen habe sich bei Laufen sowieso niemand angestrengt, am allerwenigsten ihr Vater. Am Rande...

Einige Wochen später bekam Hans schon wieder was mit oder begann zu vermuten, dass sein Schwiegervater immer noch bei der Partei sei, wenn auch in der nach 1989. Ein echter ehrlicher Demokrat, meinte Jana, ein echter Kommunist, dachte Hans, ein Mitmacher, der nicht aufgibt. Dann passierte was Dummes. Das Brautauto hatte ja Onkel Jaroslav gesteuert, die tschechische Liebenswürdigkeit in Person. Nun geschah aber, dass Jana eines Tages sehr bedrückt war. Nach längerem Fragen erfuhr unser Hans, es habe Turbulenzen wegen Onkel Jaroslav gegeben. Sein Name sei in den Listen der informellen Mitarbeiter der einstigen Staatssicherheit aufgetaucht, also der ČSSR. Jetzt habe man ihn hopp hopp hopp als Direktor des Masarykgymnasiums von Pilsen abgesetzt. Außerdem sei bekannt geworden, dass er seinerzeit als Lehrer seine Kollegen bespitzelt habe. Und dass Pädagogen seinerzeit von einem Tag zum anderen der Zutritt zur Schule verboten worden sei. Die Lehrer wussten, einer musste unter ihnen sein, der...

Jetzt war Hans aus Bayern wie elektrisiert. Und er begann sich bei Jana auch gleich nach Tante Dascha zu erkundigen. Denn er hatte sie seit der Hochzeit nicht mehr gesehen. Auch war sie ihm

aufgefallen, weil sie nur bei dem Akt auf dem Rathaus anwesend war und dort unter Tränen den Neuvermählten gratuliert habe, ansonsten aber gleich verschwand. Ob da nicht, auch was Besonderes vorgefallen sei, was Verdächtiges? Die Geschichte dieser Familie begann ihn auf einmal sehr zu interessieren, zumal er sowas nicht, aber wirklich nicht aus Bayern kannte. Staatspartei und Geheimdienst, die einen bespitzeln die anderen, immer ist da was im Hintergrund und im Untergrund. Spionage. Völlig unbekannt in Bayern.

Das da in Tschechien, das war schon was Besonderes, ja was Spannendes, das begann ihm jetzt einzuleuchten. Dieselben Menschen, vor 1989 so, nach 1989 anders oder immer noch so. Wer kennt sich da aus? Also die Tante Dascha. Jana meinte, jetzt, wo es Hans sagt, falle es ihr auch auf, dass man keinen Kontakt zu Dascha mehr habe. Genau das aber wollte Hans seiner Jana nicht glauben. Er meinte nur: Aber man könne doch mal anrufen. Oder? - Nun ja. - Dann ruf halt an, drang er in sie, ich kann noch nicht so gut tschechisch, ich würde es ja selber tun. - Und Jana rief an. Eigentlich wollte sie nicht recht, zögerte lange, griff aber doch zum Telefon, wählte, wartete, jemand meldete sich, es vergingen drei Sekunden. Jana legte den Hörer wieder auf.

Hans: „Was ist los?“ - Jana weinte und meinte: „Die Tante hat geweint.“ - „Warum?“ - „Das ist eine lange Geschichte.“ - „Also wieder was Besonderes... was Politisches...“ - „Ja!“ - „Dann erzähl es mir!“ - Jana aber weinte. Es hatte keinen Sinn, mit ihr darüber zu sprechen. Was für eine Familie! Auf die Hochzeit brachte jeder der Gäste tschechischerseits seine persönliche Vergangenheit mit. Bedrückend. Was konnten die bayerische Gäste mitbringen? Nichts Besonderes. Auf der anderen Seite der Grenze hat man Vergangenheit. Bei uns hat man... Was hat man bei uns? Vielleicht keine Vergangenheit. Wenigstens nicht eine solche.

10.2 Und immer wieder nur Dana

2.1.13 Und immer wieder nur Dana

Sie hieß Dana. Konnte aus Klattau oder Taus stammen.

Also aus Klatovy oder Domažlice.

Vom Land hinter dem westlichen Horizont wußte sie am Anfang fast nichts.

Also von den Leuten hinter den sieben Böhmerwaldbergen.

Ja, die Dana. Sie wollte Lehrerin werden. Jede Tschechin wird Lehrerin im Lande Tschechien. Im Mutterland der Pädagogik kein Wunder. Ein Wunder ist nur, dass der Begründer der Pädagogik selber keine Frau war.

Lernen und lehren. Nichts machen die tschechischen Nachbarn lieber als das. Man lernt dort vor allem für die Schule. Das Leben kommt später, aber es kommt. Manchmal leider. Das Leben selbst, es wurde für Dana die große Chance.

Denn da erfolgte der große Paukenschlag, im November und Dezember 1989, die Wende. Alles entwickelte sich auf einmal so schnell. Man kam mit dem Schauen nicht mit. Schon stürzte... nein, der heilige Wenzel stürzte am Wenzelsplatz nicht vom Pferd. Aber der Kommunismus stürzte. Nach ihm krachte der Eiserne Vorhang zusammen und verschwand.

Plötzlich waren die Deutschen wieder da. Nein, wiederum nicht. Nicht so wie damals 1938 und 1939. Deutsche hatte man auch später wieder gesehen. Ein paar. Diesmal aber wurden es mehr. Und es waren eigentlich auch keine Deutschen. Man hätte sie eher Sachsen, Bayern, Berliner nennen sollen. Aber das sagt bis heute niemand. Auch wußte niemand, ob es die Bayern überhaupt noch gebe.

Und was tat Dana? Sie hatte zuerst mit Russisch beginnen wollen. Nun sattelte sie schnell auf Deutsch um. Aus Gründen der Konjunktur. Sie hatte noch was Deutsch von ihrer Oma gelernt, von ihrer Babitschka halt. Alle Tschechen haben eine deutsche Babitschka. Und mit einem klapprigen Skoda fuhr sie los, zum ersten Mal hinter die Grenze, um nachzuschauen. Schnell geriet sie in den Landkreis Cham. Komisches Wort.

Wie es dort aussah? Nicht schlecht, meinte Dana bei sich. Sie dachte sich noch mehr, behielt aber alles aus Gründen der gewohnten Geheimhaltung für sich. Geheimnisse haben – das ist tschechischer Alltag. Bloß die anderen nichts wissen lassen. Damit konnte man früher sogar überleben.

Dana wartete auf ihre Stunde, und die kam, so dass sich auch das Leben rasch änderte. Wer sich daran noch erinnern kann: In unseren Volkshochschulen tauchte irgendwann die Sprache Tschechisch auf. Irgendwie, man weiß eigentlich gar nicht wie, gelang es Dana... Also sie bekam einen Lehrauftrag in einer unseren schmucken Grenzstädte. In Cham.

So stand sie eines Tages vor den ersten Lernern und sagte: „Dobrý den!“ Die Lerner aber sagten nur: „Aaaaah!“ Und schauten Dana an. Und immer wieder nur Dana. Das klang schon mal sehr gut, zumindest nicht schlecht. Also, Dana stand vor ihrer Gruppe. Und diese Gruppe ahnte noch gar nicht, dass sie bald das Geheimnis des tschechischen Hatschek lüften würde. Und Dana sagte: „Sehen Sie, Sie haben so nette Punkte oder Äuglein auf manchen Buchstaben. Und da haben wir Tschechen gedacht: Wir setzen da ein hübsches Häkelchen drauf, ein umgekehrtes Häubchen. Und das werden wir jetzt lernen.“

Die Gruppe war baff. Denn so ein Hatschek ist doch gleich noch was ganz anderes. Haken, Häkelchen, Hatschek – den Blitzschnellen im Lernen dämmerte da sofort ein Zusammenhang. Und sie lernten es fleißig zu zeichnen. Auch Heinz lernte.

Also Heinz. Das oder der Hatschek motivierte ihn. Noch mehr motivierte ihn aber Dana. Er wurde so fleißig, dass sie sich entschloss, sein Sprachtalent immer weiter zu fördern. So zum Beispiel - individuell. Seine Lernfortschritte wurden hierauf Riesenschritte. Nicht ohne Folgen, wie man sich denken kann. Denn Heinz war nicht nur Lerner, sondern nebenbei auch junger Unternehmer aus dem Landkreis. Das heißt – der Zukunft zugewandt. Wie das ganze Chamland. Heinz war die Zukunft in Person. War Dana seine Zukünftige?

Heinz sprang in jenen Tagen bereits mit einem tschechischen Wort auf den Lippen aus dem Bett am Morgen. Und ein tschechisches Wort war abends sein letztes. Bald holte Heinz sein Auto aus der Garage, eilte zum Stadtplatz, hielt an, öffnete die Wagentür und... Natürlich stand Dana da, rein zufällig. Nun ließ sich wirklich nichts mehr übersehen. Dana war begeistert. Ein Bayer, ein Ostbayer, ein Chamer lernt Tschechisch. Er wird der erste werden, der... Dabei hatten sich die Tschechen in tausend Jahren damit abgefunden, dass die dort drüben nie und nimmer Tschechisch verstehen werden.

Dana zeigte ihm bald auf gemeinsamen Fahrten ihr Land. Sie erklärte ihm dies und das, da eine Schlacht, dort eine Burg, hier ein Dorffest mit schönen Trachten, auf jenem Berg ein Denkmal. Nebenbei vergassen sie den Unterricht nicht, der sich rein räumlich gesehen bereits auf das Haus von Heinz erstreckte. Dort sollte der junge Unternehmer in die allerletzten Geheimnisse des Tschechischen eingeführt werden.

Heinz selber sagte bereits – „budoucnost.“ Zukunft, das er richtig wie „budoutsnost“ aussprechen konnte. Und bald teilte er Dana mit, dass sich seine Kenntnisse des Tschechischen bemerkbar machen würden. Rein geschäftlich. Aufträge hätte er jetzt – aus Tschechien. Er hatte auf einmal nicht mehr so viel Zeit für sie. Die Aufträge! Fing an, dies und das zu erledigen, sich zu entschuldigen. Noch ein Auftrag. Noch ein lukratives Geschäft. Dana begann immer öfter immer länger zu warten. Und? Da geschah es. Einmal war sie am Wochenende zufällig daheim in Klattau. Da sah sie ihn über den Stadtplatz fahren. Er drehte mehrere Runden. Im Auto saß bei ihm – die Zukunft.

Zurück in Cham reagierte Dana auf ihre Weise: Als er telefonisch wieder einmal eine Grammatikstunde bestellte, sagte sie mit fester Stimme: Ja, ich komme, morgen um 19 Uhr. Und ging noch in der selben Nacht zu seinem Haus und hängte einen Zettel an die Tür. Darauf stand geschrieben: Wer allein nach Klattau fahren kann, braucht keinen Tschechischunterricht mehr.

10.3 Strč prst skrz krk!

2.1.20 Strč prst skrz krk!

Wer kann schon von sich sagen, er habe keine Schwierigkeiten mit den Tschechen? Treffe ich einen, sage ich zum Beispiel gleich am Anfang nie das Richtige, dafür fast immer das Falsche. Inzwischen lerne ich mich zu verhalten. Ich lerne freiwillig, weil ich muss. Erster Punkt: Müssen. Also, müssen – das mögen sie gar nicht drüben in Tschechien. Müssen – das ist tabu. Müssen ist verboten. Manchmal aber möchte ich mich auf den Pilsner Platz der Republik stellen, provozieren und laut rufen, dass es im ganzen böhmischen Kessel wiederhallt: „Hier steh ich nun. Ich will nicht, wie Ihr wollt. Auch Ihr müßt müssen. Auch Ihr! Gott helfe mir!“ Wer freilich ist schon Gott in diesem Land? Oder soll ich zur Sicherheit endlich einen der modernen Managerkurse belegen? Sie bringen einem bei, wie man sich bei den Tschechen benehmen soll. Wie man etwas zu sagen hat, wenn überhaupt was zu sagen ist... Ich denke: Es würde keinen Sinn haben, ich kann es ja doch nicht. Und meine immer noch: „Die Tschechen müssen“ – und das genau ist es, was sie überhaupt nicht mögen. Dieses Müssen. Und wenn ich Deutscher, wenn auch Bayer, noch und noch betone, „mit diesem Schneckentempo werden wir es niemals schaffen, Ihr müsst schneller...“, stehen ihnen gleich die Haare zu Berge und nehmen sie es mir sehr sehr übel. Komme ich mit „Erstens...

zweitens... drittens...“, höre ich sie schon raunzen: „Oh. Nicht schon wieder. Wer kann den noch bremsen? Der verlangt viel zu viel.“

Nun aber haben wir an unserem Institut eine neue Assistentin bekommen, die überkluge Magisterin Jindra. Sie ist der Ehrgeiz in Person. Ihre Fähigkeiten sind bereits nach den neuen Methoden entwickelt worden. Und bei mir sah sie auch sofort die springenden Punkte. Ja, sie war also gleich zu Beginn von dem großen Impuls ergriffen, der in meiner Sache allmählich zu fehlen begann. Deswegen riet sie mir zur Direktmethode: Beim nächsten Mal wollte sie sich mit mir zusammen in den Brennpunkt des Geschehens rücken: „Wenn Sie wieder einen Vortrag halten, zum Beispiel in Prag, setze ich mich in die erste Reihe. Und wenn ich merke, dass sie unpassend reden, werde ich Sie bremsen. Ich persönlich. Sie werden sehen, es funktioniert. Es muss funktionieren. Es ist Ihre Chance.“ Und ich: „Sie wollen mich dirigieren?“ - „Nein! Nur bremsen.“ - „Gut.“ Dagegen war nichts einzuwenden. „Vergessen Sie also zwei Dinge nicht: Kein Müssen und vor allem kein Nicht, also keine Verneinung!“ Und beim nächsten Vortrag saß Jindra wirklich in der ersten Reihe. Ihr Blick war streng, wenn nicht sogar messerscharf. Gerichtet auf mich. Ja, sie blickte durchdringend. Sie schaute dunkel, schwarz, drohend, wie ein schweres Gewitter, wie der reinste Weltuntergang. Zugegeben, ich erschrak. Und hatte einfach bereits – fast Angst. Und fürchtete mich beinahe davor, jetzt etwas zu sagen... jetzt etwas sagen zu müssen an diesem Abend. Mein Gott, Jindra! Aber ich musste sprechen. Ich musste. Das Programm war einfach stärker als ich. Also riss ich mich zusammen, blickte kühn nach oben, stand auf, ruckte die Schultern zusammen, ging zum Pult, schaute in mein Publikum und begann zu sprechen. Ungefähr so:

„Meine sehr geehrten Damen und Herren! Ich will Ihnen heute erklären, warum wir in Zukunft nicht mehr...“ - Und Jindra: „Pst!“ - „Also, ich wollte eigentlich sagen, dass ich zufrieden bin mit den Ergebnissen, aber leider...“ - „Tsch!“ - „Also, alles nicht so schlimm. Aber ich denke, dass wir in Tschechien durchaus noch nicht...“ - „Aber aber, Herr Dozent!“ (leise). - Klar, dass wir schon viel erreicht haben. Gestatten Sie mir jedoch, meine Damen und Herren, Ihnen folgende Fehler...“ - „Nicht so, wir sind hier in Tschechien!“ (leise) - „Ich wollte eigentlich sagen, dass unsere Leistungen gut sind. Sehen Sie aber die Regierung! So kann es in diesem Lande einfach nicht weitergehen...“ Es folgte ein strafender Blick. Und ich: „Weil wir auf diese Weise niemals...“ Ein vernichtender Blick. Und so ging es weiter und fort. Fast endlos kamen „tscht“, „pst“, „grr“, „br“, „stop“, „strtsch“. Am Schluss fauchte Jindra nur noch wie eine rasende Löwin. Und ganz am Schluss verlor sie ganz die Nerven. Ich sagte gerade: „Die Tschechische Republik muss...“ Da sprang sie wütend auf und schrie mich an: „Strtsch prst skrz krk! Schluss! Und aus!“ Brav, wie ich nun einmal schon immer war, hörte ich mitten im Vortrag auf und sagte zusammenfassend: „Ich danke Ihnen für Ihre Aufmerksamkeit.“ Nicht ohne eine Verbeugung hin zum erstaunten, ja völlig niedergeschmettertten Publikum

Der Applaus? Keiner. Stille. Eine Minute. Alle saßen da, als hätte sie ein Donner gerührt. Doch plötzlich. Ein Beifall brandete auf, grandios, um nicht zu sagen, ebenfalls donnernd, für tschechische Verhältnisse riesig. Jetzt hatten es alle begriffen. Stimmen wurden laut, die meine Worte hoch bewerteten, würdigten, lobten und priesen. Bei der Diskussion standen viele spontan auf, schüttelten mir die Hand und dankten dafür, dass ich entscheidend zur Optimierung der deutsch-tschechischen Beziehungen usw. usw. Weil man jetzt genau wisse, woran man sei. Und was man tun, unterlassen oder überhaupt vermeiden - müsse. „Ja, auch wir müssen müssen“, sagte jemand mit lauter Stimme. Und dass noch nie jemand so überzeugend... sowie noch nie jemand den Kern der Sache... und Perspektiven für Mitteleuropa entworfen... sich für die Nachbarschaft eingesetzt... die Zeichen der Zeit gedeutet... Und dass ich das Benehmen der frechen Dame in der ersten Reihe nicht tragisch sehen sollte... alle würden sich dafür entschuldigen... außerdem sei sie soeben verschwunden... und dass... ach was! Ich dachte nur: Danke, Jindra, danke!

10.4 Der erste Versuch am Spitzberg

2.1.28 Der erste Versuch am Spitzberg

Nein, es handelt sich um keine Erstbesteigung im Böhmerwald. Der Spitzberg ist längst bestiegen, er hat auch einen tschechischen Namen – Špičák. Spitze ist also Spitze. Es geht ums Schifahren, und das findet auch dort im Winter statt. Einmal sind über dem Eisensteiner Tal die kalten Jahreszeiten länger, dann sind sie aber wieder kürzer. Kalt ist es irgendwie immer wieder mal. Am liebsten ist es den Hotels, wenn Schnee liegt. Und in einem solchen, nämlich in der Bar, sitzt ein, richtig, ein Bayer. Ein Bursch' halt. Kommt gerade eine tschechische Familie vom Schifahren zurück und geht auch hinein, an die Bar, Mama, Papa, drei Töchter. Ich muss nicht

betonen, dass die drei hübsch sind, also die vier. Vom Papa ist hier nicht die Rede. Was soll jetzt der junge Mann aus dem anderen Land, aus diesem Nêmecko oder Deutschland bloß machen. Tschechisch kann er nicht. Also hofft er, wenigstens die anderen können Deutsch.

Mein Gott! Er probiert es tatsächlich deutsch, dass heißt, er faßt sich an sein bayerisches Herz und versucht es Türkisch-Deutsch, um ja verstanden zu werden. Ein alter Trick der Deutschen bei Ausländern, im Ausland und sonstwo auf der Welt, niemals daheim, in den eigenen vier Wänden, außer sie haben dort ebenfalls Ausländer zu Besuch, mit denen sie sich nicht irgendwie anders unterhalten können. Also, unser Bursch' fragt die Mama wie folgt: „Sie! Haben Uhr? Wie spät? Bitte.“ Keine Antwort. Die Mama oder Maminka sieht ihn nicht einmal an. Die anderen schon überhaupt nicht. Sie tun so, als seien sie gar nicht da. Jetzt greift er sich nochmals an sein bayerisch' Herz, zeigt mit dem Zeigefinger der einen Hand auf die betreffende Stelle der anderen und sagt: „Wie spät?“ Gerade will er...

Da wendet sich die Maminka plötzlich an ihn und spricht. Sie spricht aber anders als er. Sie sagt wörtlich: „Hören Sie mal, junger Mann! Gut, ich hätte Ihnen gesagt, wie spät es ist. Nämlich genau 16.30 Uhr. Aber dann hätten Sie bestimmt geantwortet: Oh, was für eine schöne Uhr haben Sie! Und ich hätte zu Ihnen gesagt: Ja, denn auch wir in Tschechien haben Uhren und leben nicht mehr in der Steinzeit, wie viele Deutsche immer noch glauben. Die auch wissen wollen, ob wir schon Bananen haben oder kennen. Und dann hätten Sie gesagt, dass ich gut Deutsch spreche. Denn so reden die Deutschen immer. Aber selber kein Tschechisch reden... O Gott! Bože! Und ich hätte Ihnen gesagt, dass ich Deutschlehrerin bin und dass man bei uns Deutsch lernen kann in Tschechien, weil es doch noch Menschen gibt, die im Unterschied zu Ihrem Land die Sprache der Nachbarn kennen wollen und schätzen. Dann hätten Sie mich ganz bestimmt gefragt, ob wir aus Klattau kommen, das bei uns Klatovy heißt. Worauf ich Ihnen gesagt hätte, dass ja... Wir kommen aus Klatovy! Ja, wahrscheinlich hätten Sie auch bemerkt, dass wir drei schöne Töchter haben. Und ich hätte darauf geantwortet, dass wir das selber wissen. Nein, ich hätte das nicht gesagt, aus Höflichkeit nicht...“ Worauf eine Pause von zwei drei Sekunden entstand.

Doch dann die Lehrerin: „Hätte ich etwa noch erwähnen sollen, dass wir Sie gerne mal bei uns sehen würden, so zum Besuch? Und dann wären Sie natürlich ganz bestimmt gekommen und... es ist möglich, dass Ihnen vielleicht eine von den drei gefallen hätte, zum Beispiel die dritte von links, die Milada, oder die rechte, die Viktorka... Jetzt aber frage ich Sie, junger Mann aus Nêmecko: Was wollen wir mit so einem armen Menschen, der nicht einmal eine Uhr hat? Und dann hätten Sie gesagt: Eine Uhr nicht, aber Sie würden gern mit dem Sportwagen zu uns kommen, mit einem BMW. Denn wenigstens so einen würden Sie besitzen, wenn schon nicht eine Uhr. Und was hätte ich darauf noch sagen sollen? Sagen Sie mir doch, junger Mann, was hätte ich da noch antworten können? Aber jetzt will ich Ihnen doch noch was sagen: Es ist genau 16.35 Uhr...“

10.5 Ein Bayer im Königreich Böhmen

2.1.48 Ein Bayer im Königreich Böhmen

Doch Vorsicht! Das echte Königreich Böhmen ist hier nicht mehr gemeint, aber der Bayer stimmt. Und von einem Königreich Bayern ist ebenfalls nicht die Rede. Als sich Europa um den Osten zu erweitern begann, also um Osteuropa, kamen auch die ersten Auswanderer aus der Bundesrepublik im Nachbarland an, aus Bayern. Sie gingen zum Beispiel an die Universitäten. Zum Beispiel ein Dozent. Er bemerkte sofort, dass er dazu berufen war, den Studenten etwas von seinem Land zu erzählen, den sie wollten wissen: Was macht eigentlich einen Bayern zu einem Bayern? Der Dozent ließ sich nicht lange bitten, sondern begann sofort mit seinen Erklärungen. Ja, er begann sogar damit, dass er Präsentationen gab. Flink huschte er von einem Seminar zum anderen. Bald experimentierte er, bald sprach er, bald zeigte er Filme, verteilte unter den Studenten Bilder von München. Ja, er behandelte auch die Feinheiten in den Ausdrücken des Fluchens und Schimpfens. Das gefiel den Studenten besonders.

Am dritten Tag seiner Tätigkeit in Tschechien musste jeder an der Universität erkennen, dass er sogar sang. Nein, er sang nicht. Er – jodelte. Er schrieb dabei immer zuerst das Wort „Jodeln“ an die Tafel, was ins Tschechische vielleicht als „jodlování“ zu übersetzen ist. Dass es sich nicht mehr um Sprache handelte, merkte sowieso jeder Student und jede Studentin sofort. Die Aula der Uni war total überfüllt. Alle waren mehr als vergnügt. Am Nachmittag beherrschten es bereits einige und als man die Fenster mancher Hörsäle öffnete, blieben unten auf der Straße die Menschen stehen und horchten schräg nach oben, rauf in den dritten oder vierten Stock. Sie schauten, als ob sie emporblickten zu den schneebedeckten Gipfeln der majestätischen Alpen...

„So, hier also die Zugspitze, der höchste Berg...“, sagte der Dozent am anderen Morgen vor einer anderen Gruppe und setzte sich auf den Tisch im Hörsaal, das heißt, er stellte den Stuhl darauf und kletterte dann hinauf, wie auf einen Berg und setzte sich auf den Stuhl. Dann redete er eine Stunde lang über den Föhn, das Wetter und die Fernsicht in den Bergen. Die Studenten wurden immer begeisterter, als sie merkten, dass er manchmal auf sie herabblickte, als wären sie weit unten im Tal und würden zu ihm hinaufwinken. Mit jedem Tag wuchs die Zahl der Zuhörer, besonders die Studentinnen eilten herbei. Es kamen Studenten, die ganz was anderes studierten, vielleicht eine asiatische Sprache.

Bald konnten und kannten sie auch schon die Technik des Echos. Wenn also der Dozent eine der Studentinnen ansprach und beim Namen nannte, zum Beispiel Milada, riefen alle sogleich: „Lada, Lada, Lada, Lada.“ Und inzwischen saßen auch alle Anwesenden nicht mehr auf ihren Stühlen drunten im Tal, sondern droben auf den Stühlen auf den Tischen auf den Bergen. Ihre Beine hingen runter wie die Schwänze fremdartiger Zugvögel. Manche, die noch weiter hinaufwollten, auf die 3000er, auf den Großglockner zum Beispiel, standen bereits auf den Stühlen und mussten aufpassen, dass sie nicht wieder runterfielen.

Nach einer Woche geschah es, dass der Dozent einen Trachtenhut trug, worauf ein Prachtexemplar von einem Gamsbart stand, der zitterte, wenn sich der Hut bewegte. Verbunden damit war eine einstündige Vorlesung über die Männlichkeit bei den Männern in Bayern. Am Nachmittag kam endlich die Stunde der Frauen, der Studentinnen. Sie fielen der Reihe nach zuerst in Ohnmacht, öffneten die Augen und fielen erneut in Ohnmacht. Der Dozent trug nämlich eine Lederhose und nach einer Stunde begann er das, was er am Anfang an die Tafel schrieb: Schuhplatteln. Ein besonders frecher Student stellte die Frage, ob er das Schuhplatteln für das Staatsexamen als Thema wählen dürfe.

Schnell machten die Geschichten über den Dozenten aus Bayern die Runde. Man erzählte sich Anekdoten der Reihe nach. So soll er bei einer ausdrücklich für Männer bestimmten Veranstaltung das Fingerhakeln geübt und in einer anderen Stunde das Maßkrugstemmen gezeigt haben. In einer dritten habe er vorgeführt, wie man jemanden „watscht“. Wobei er betonte, dass eine „Watschn“ eben keine „facka“ sei, wie die Tschechen meinen, sondern etwas Schärferes, etwas Härteres. Dass er nach einer Sitzung des Lehrstuhls einem Kollegen eine Watschn gab, tat seiner Beliebtheit keinen Abbruch, denn er hatte in der Meinung der Studenten den Richtigen erwischt. Man erzählte sich auch, dass man ihn manchmal im Stadtpark antreffe, wo er auf einem Stein stünde und Ausschau halte. Auch hätten ihn welche gesehen, wie er mit bloßen Händen Löcher in der Wiese beim Sportplatz der Universität gegraben habe.

Inzwischen drängten sich bereits Studenten aller Fachrichtungen in die Veranstaltungen des bayerischen Gastes. Die ganze Universität wollte miterleben, wie zum Beispiel die Studentinnen bereits sechs, sieben, acht oder gar zehn Maßkrüge an ihre Brust drückten und zwanzig Meter weit trugen, ohne dass ein Glas zu Boden fiel und zerbrach. Sie spielten Oktoberfest. Inzwischen war man deswegen und wegen weiterer Höhepunkte wieder in die große Aula umgezogen, wo an einem bestimmten Tage Hunderte, ja schon fast Tausende warteten. Thema der angekündigten Vorlesung: Die bayerischen Landesfarben weiß und blau. Am Nachmittag wollte man sich im Zoo der Stadt treffen, vor dem Löwenkäfig. Wegen dem bayerischen Wappentier... Und dem böhmischen.

Doch... Kein Dozent! Nichts geschah. Er erschien nicht. Fiel die Vorlesung aus? Plötzlich ging die Tür auf. Etwas sprang herein... etwas sprang auf den Schreibtisch... Man wußte nicht, was es war. Es war nicht sehr groß, vielleicht etwas kleiner als der Dozent, und hatte zierliche Hörner, Flügel wie ein Eichelhäher, große Augen, Beine wie eine Ente... Erst dachten alle, dies sei ein Scherz, der sich bald aufklären würde. Doch nichts. Das seltsame Wesen schaute hierhin, dahin und dorthin, als nähme es jeden einzelnen im Saal persönlich in Augenschein. Nachdem es gründlich herumgeguckt hatte, sprang es wieder vom Tisch herab und hopste aus der Großen Aula.

Nach einer Weile kam Magisterin Jindra Černá, die Assistentin des Dozenten, um mitzuteilen, der bayerische Wissenschaftler werde heute nicht mehr kommen. Da prasselten von allen Seiten die Fragen auf sie ein: „Was war das?“ - „Was das war?“. Sie sagte, „das wissen Sie nicht?“ Und dann ihre Antwort: „Natürlich ein Wolpertinger... das bayerische Fabelwesen.“ - Und der Dozent? Er kam wirklich nicht mehr. Auch am nächsten Tag nicht. Er blieb verschwunden. Und die Studentinnen und Studenten? Wenn in der Universität ein Gastvortrag angekündigt war, gingen viele hin, nur um zu sehen, ob er vielleicht... Vielleicht unter einem anderen Namen... Und so warteten sie also.